

A **D** milem & necessum sit vnam quanque particulam vim alteratricem habere quod tamen huic vsui neque prorsum ad superfluum delationem, sed vt id omne quod in ventriculo in chylum est mutatum a sumatur in venas constructa fuerint, hinc discas licet. Primò quod in nullo animali ventriculus ijs instrumentis sit atiguus quibus excrementa deijciuntur quanquam non esset impossibile mox ad vocatam sedem ventriculum protendi. Secundo, quod complurima intestinorū inuolucra in pluribus animalibus fuerunt. Tertio quod non ante mittatur à ventriculo cibus quam perfectè fuerit concoctus. **Q**uod autem animalium vetriculi sedi minime cohaerint argumento est aliud esse coctionis aliud distributionis instrumentum. Nam si idem esset periculum erat ne identidem venæ crudum atque incoctum, assumerent alimentum : quod nequaquam accidere oportebat. Constat igitur aliam quidem coctionis, aliam distributionis oportuisse esse particulam. Quod verò ipsa non extendatur simplex vsq; ad annū, sed quam plurimis reuersionibus atque spiris orbiculatis in medio intercipiatur (cum constet id, ne alimentum ex animali ocys elabatur factū fuisse) superioribus consonat. Quandoquidem si secundus quispiā ventriculus priorē exciperet essetq;

Q vt

ut ille coctionis instrumentum hic distributionis A
 nequaquam breui tempore plurimum alimentum,
 & per plurimas venas hepar assumeret. Nunc ve-
 rò intestinorum circumuolutiones, cum innume-
 rabilem quandam venarum multitudinem ex he-
 pate sibi ipsis habeant insertam omnem in vetricu-
 lo coctū succum sursum mittunt. Tunc autem pau-
 cis orificijs venarum, paucum cibi in chylum versi
 assiduè applicatum, tardam & diuturnā faceret di- B
 stributionem: etenim ora vasorum oportet contin-
 gere elaboratum ac coctum succum. Si verò ma-
 gno priori ventriculo secūdus suppositus esset, par-
 uam utique partem eius ventriculi tangeret cibus
 eam duntaxat cui superficie sua exteriori cibus ad-
 hareret: plurima verò alimenti pars quæ utique in
 profundo esset aprehensiones venarum efugeret.
 Nunc autem angustia transitus in paruas particu- C
 las alimentum comminuens cogit, ut id propemo-
 dum totum contingat tunicam intestinorum ad
 quam venæ osculis hiant. Si quid verò alimentis-
 fugerit in transitu per primam circumuolutionem
 per secundam quidem continget, quod si hic quo-
 que efugerit per quartam vel quintam vel quam-
 libet sequentium, sunt enim plurimæ. In transi-
 tu igitur adeò angusto & longo quam plurimæque
inuo-

A **D** inuolucra habente omnes partes alimenti cogun-
 tur tandem versari cum vasis orificio. Vnde fie-
 ri nequit vt succus vllus nutriendo animali utilis
 fallat, atque elabatur: quando saltem lege naturæ
 corpora gubernantur, atque hæc de tenui intestino.
B **E** Crassum autem quod in parte abdominis dextra
 subtus renem dextrum ampliorem saccum aut cu-
 culam origine refert: parte sui exortus sinistra fi-
 nem ilei admittit, dextra autem ampliter protube-
 rat inferiori processum quendam angustum & fi-
 stulosum ad intestini cavitatem orbiculari fora-
 mine pertinentem, extremo autem exitu destitu-
 tum producit: superna ad cauum iecoris ascendit
 illin transuersim subtus partem inferiorem ventri-
 culi ad lienis inferiorem partem transit demum
 per sinistrum ile ad pubis vsque os, à quo rursus
C **F** aliquantum sinuatum sursum & sinistrorsum re-
 flectitur, postea autem dextrorsum ad principium
 ossis sacri inclinans, illique recta instratum, ad po-
 dicem demittitur: vesicæ urinæ in viris, vtero au-
 tem in foeminis subiectum. Quod sic nominibus
 varia nanque ab huius crassioris intestini exortu
 quousque ad os sacrum peruenerit, colon: quod
 reliquum est ad podicem vsque rectum dici con-
 stat. Partem attamen illam quam in crassi intestini

*Crassi intesti-
 ni nomina .5.
 de vs. par. 643*

Qij exortu

exortu parte dextra ampliter protuberare dixi cecū A
 à Galeno compellari. 4. de usu (interim timide) cre-
 diderim. Vbi enim inquit tenue intestinum definit
 illinc ad dextram quidem cecum, ad sinistram colō
 emergit. Adde descriptionem ceci intestini Galeni
 huic protuberantiæ non inconuenire, capax enim
 adeò est & ampla, vt magnam fœcum quantitatem
 possit admittere. At verò processum illum quē de-
 orsum ab exortu crassi intestini produci diximus vt B
 Galenum nunquā vidisse persuasum habeo, ita Ve-
 sal. illius vsum omnino non assequūtum certò scio.
 Galenus enim ratum naturæ miraculum, qui vel mi-
 nutissima quæq; miro ordine describit nusquā pro-
 fecto hunc processum consulto relinqueret. Namq;
 quod hunc processum ceci intestini nomine non cō-
 prehenderit, nusquam eget longiori probatione, cū
 neque situ, neque alijs ceco correspondeat. Vesalius C F
 verò cū in suis Æsculapijs, aut (vt suo homini inge-
 nuo indignissimo verbo vtat) sacco sis deridēdis, ni-
 mis anxie esset occupatus: ceci intestini vsum su-
 pradietæ crassi intestini origini accomodat: huncq;
 processum & cecum intestinum appellat, & notæ
 dumtaxat gratia, & notæ inquam dumtaxat gratia
 factū fuisse à natura asserit. Et tamē qui hæc scribit,
 Galeni sensorem se constituit. Oportuisset profecto
 mihi

Notatur Gal.
 & Vesal.

A **D** mihi modo Andreae animum adesse, ut Æsculapi-
 orum & Boantiū nomine illi vices reponerent. Sed
 nō animo vsque adeo sum truci, ut quenquā verbis
 lacescendū putē, præstareq; arbitror amice monere,
 nullā in totius corporis ambitu particulam reperiri,
 quæ non aut functionem immediate exerceat, aut ut
 functio melius exerceatur inseruiat, aut ad tutelā &
 defensionē non sit cōparata. ut tu ipse vno quoq; vi
 B **E** scere examinato facile deprehēdes: nihilq; ociosum,
 nihil notæ dūtaxat gratia procreatū reperias. Neq;
 est quod ad memoriam reuocem tuā hæc legētis fa-
 ciē, in qua & si plurima decoris gratia leuiter expē-
 denti facta esse videbūtur, nihil prorsus in illa quod
 non (præter decorē) maximū vsum exerceat repere-
 ris. Rursum quorsum nota in coalitu duorū intesti-
 norū, quorū alterū altero nimiū est crassi⁹: & si nota,
 C **F** quorsum fistulosa, quorsum foramine ad crassum
 intestinum pertinente peruia, quorsum substantia,
 quæ apte distendi comprimique possit cōplasmata?
 Profecto nulla alia de causa prædicta ōnia huic pro-
 cessui contigisse crediderim, nisi ut intestina distēta
 admodum, plus iuxta quantitate fœcum, hoc pro-
 cessu veluti emporio aut prōptuario aliquo vteren-
 tur, cui ex fœcibus aliquid remitterent, postea (cum
 deoneratis illis licuerit) eodē expellēte resumptura:

Q iij sed

sed subit Andreã prouocaturũ ad Aristotelis loquẽ- A
 di modum, quando Arist. tum alias tũ maximè. li. i.
 de generatione animalũ. c. 4. notæ melioris gratia,
 testiculos procreatos esse affirmat; sed hoc licebat
 Aristoteli (si modo licet. vsum & dignitatem ali-
 cuius particule ignorant, sermonẽ ad luxuriantem
 naturã transferre) cuius placitum fuit, testes non ne-
 cessarios esse, quando (vt ipse inquit) si necessarij ef-
 fent, omnibus animalibus contingerent. Vesalio au- B
 tem qui testes in viro & foemina semen cõficere do-
 cet, & nihil si rectè expendat, notæ duntaxat gratia
 factum inueniet, minimè quidẽ. Nisi forte vt lib. 6.
 c. de mãmillis docet, papillas in puellis, notæ dunta-
 xat gratia factas dicat: quia carnes glandosas nullas
 vsq; ad pubertatẽ subiectas papillis habent. Quasi
 vero semper ad manũ esset nature ipsi, semẽ ex quo
 papillã conficeret: ac adest sanguis, ex quo procreet C
 glãdofas carnes. Sed neq; cum viri mamillis, aut pa-
 pillis, aliquid conuincet: quia mamillæ, spiritaliũ
 membrorũ calorem adaugent, & ea ab injurijs tutã
 tur, dum cedendo corporum confringentiũ vim le-
 uiter exoluũt, papillæ autẽ viris, gratia decoris datae
 sunt, vt subticeam non semel in nostra Hispania cõ-
 tigisse virum lactare, vt nos ipsi vidimus, in opido
 propter generosum vinum nostissimo, cui nomẽ est
 Illana

A **D** Illana. Etenim cū viri cuiusdā cōiux, dum infantem lactabat interijisset, puerū ipse (cui alimētū ostiatim alaētātibus vicinis petebat) fame vagientē, nō semel porrecta ad os papilla, deludere curauit: vnde factū est, vt quantūcunq; propter calidā tēperem, in illo viro sanguis discuteretur, & materia ad lac conficiē dū deficeret, diutius sugente puero, icor quidā ceperit instillare per papillā, postea semicrudū lac, vlti-

B **E** mo lac quo optime puer enutriebatur: adeo vt parēs postea non vt puerū falleret, sed vt enutriret papillis vteretur. Sed neque notæ gratia os sacrū angustari dicet, & os coccigis in angustū mucronē admodum caudæ deslinere, talis em̄ angustia osium, vt melius excrementis & foetui pateat exitus fit: nō notæ tātū modo gratia. Sed neq; mentū in viris, notę aut disti-

C **F** ctiois gratia, vt aliqui existimant datū est. nā si pillo rū menti exitus nō a magno calore resultaret, sed distinctionis gratia p̄silerēt pilli, nō æquidē aliquibus hoībus, adesset mentū (nihil de castratis modo) aliquibus aut minime. An alia de causa apud indos n̄rī barbati cōpellant̄, nisi quia n̄rī mentū magnum illi autem nullum habent. Sed obijciat Ves. vt ad rem redeam huius processus tenuitatem crassitiæ digitū non superantē. Nos cōtra illi foemine que nō vtero gerit vterū impense angustū. At in hoc dicet paulatinē accrescit genitura sensimq; p̄uehitur: in illū

attamē nō ita spatiose intestina distēta fœces demit **A**
 tunt. Quasi vero huius processus substantia facilius
 quā vteri nō possit distendi vicissimq; cōprimi: sed
 age iā vsum huius processus expende noīe aut ad ar
 bitriū vtere. Iam igitur crassum intestinū præter hoc
 quod impense est amplū tunicaq; crassiores habet,
 id priuatī nāciscitur vt qua subest iecori à vesica fla
 uæ bilis refudans biliosum excrementum suscipiat.
 Quod indubitanter crediderī: non enim solū partē **B**
 exteriorē intestini, vesicæ subiacentē, bile suffusam
 perpetuo adinueni, sed & colorē illū pallidū per su
 perficiē interiorē intestini colli vigentē animaduer
 ti. Nō certē (si finē assequor) sine maxima naturæ in
 dustria, præuidit enī expulsiōi intestini coli huius re
 sudātis bilis acrimonia, quæ certē tarda futura erat,
 si bile à vesica per meatulū ad primū intestinū cōica
 ta irritanda veniret: adeo enim fœcibus cōmixta ad **C**
 crassum intestinū peruenit, vt nō illud (vti decebat
 cōpūgeret. Adde extimæ coli intestini tunicæ (vt
 & ilei nōnunquā) fibras lōgitudinales parte exterio
 ri obtendi adtransuersarū tutelā, periculū enim erat
 ne transuersæ fibræ à sese mutuo auellerētur, nisi ex
 trinfecus à rectis velut vinculo quodā deuincerētur.
 Quo fit vt in recto intestino cōplures eiusmodi fue
 rint: qđ multis & duris alimēti sicci illic congesti ex

*Quarto de vfu
 par. cap. 17.*

Quinto lib.

cre-

- A** **D** cremētis: eius intestini tunicas circūte divalide oportuit. Ves. præter prædictum Galeni vsum his fibris *Impugnatur Vesalius.* foecū attractionē accōmodat. Satis certe & sui ipsius & rationis oblitus, rationis quia si parte exteriori ad trahendū hęc fibræ abreuiarentur intestini superficē interiorē corrugarent, aut saltē asperiorē redderent *cap. 3.* & perinde ineptiorē vti illac foeces laberētur. Sui ipsius, quia tum alibi tum etiā lib. 5. edocuit fibras ad
- B** **E** atrahendum internum locum membri, cui famulatur debere occupare. Totum colon intestinum validissimis ligamentis supernè deorsum tendētibus in pluribus animalibus deuincitur: nō solū in homine. Quod hoc retulerit Galenus imponit illi Andr. minime cognouisse intestinum colon prædicto modo deuinci in homine, eo quod pluribus animalibus validissimis ligamentis deuinci asseruerit. Quasi verò
- C** **F** hic aliud voluisse innuere Galenus quā non solū homini sed & pluribus alijs hoc contingere. Tenuium *Crassorū intestinorū vsus. 4. de vsu par cap. 18.* intestinorū distributioni destinatū diximus munus esse, crassorū, attamen nō repēte excretionis gratia. Namq; eius latitudo (veluti si secundus quidā venter esset vti vesica vrinę) in causa fuit cur nō subinde egeramus, sed longo interuallo. Nam ne egererent assidue neue meierent animalia, humidis quidē excrementis vesica subiacet, siccis autem intestinū hoc amplū

amplū. In cuius extremo qua ratiōe musculus anul
 laris inuolūtariā fœcū excretionē impediēs et muscu
 li illū sursū releuātes situētur. nō est p̄sentis instituti
 tractare. ¶ De iccore. CAP. III.

Vpremā in abdomine partē iecur oc
 cupare quod inter nutritionis organa
 principatū obtineat, illiq; subiecta mē-
 bra veluti ancillari & inservire videan-
 tur rationi consentaneū est. Superest enim omnibus B
 mēbris nutrimentalibus & subest septo trāsuerfo, ma-
 ximā lateris dextri partē occupās: & si parti anteri-
 ori & superiori vētriculi attensū ad os vsq; superius
 ventriculi protrahatur: sensim cū ad leuā accedit &
 gracilior & angustior reditū, quo vsq; in cuspidē ob-
 tusiorē paulo post os superius vētriculi verius læuā
 cesset. In dextra enim parte præter quā quod nimis
 est amplū impense est crassū, parte superiori qua sub C
 est septo gibū et leue, inferiori autē qua vētriculo et
 alijs mēbris superest, inēqualiter cauū, non sine ali-
 quibus extuberātijs: tanquā quod suprapositū septū
 & illi subiecta mēbra, molissime & cedēti substatiæ
 iecoris, figuram imprimerēt. At iecur humanū in fi-
 bras aut lobos lōgiores perinde ac caninū aut porci-
 nū defectū minime reperit, sed præter impressionē
 aut cisurā profundā, quā ad suscipiendā venā vmbi-
 lici

*Iecoris situs
 4. de usu part.
 cap. 14.*

- A** **D** lici parte anteriori habet, fibris quibusdā interdiuidi videtur, quę nō nimiū sunt diuise, sed impressionib⁹ extreme partis digitorū manus extense correspondēt in quibus minimus digitus ab anulari, anularis autē à medio superatur. Et hoc crediderim Galenū de humano iecore sensisse: siquidē .6. de adm. sect. dū gulosis & timidis animalibus, magnū iecur cōtingisse asserit: Herophilū iecur humanū exactissime descripsisse pronuntiat: cū ipse Herophilus humanū iecur in quibusdā ne fibras quidē habere sed ex toto rotundū esse minusq; rectū in nōnullis verò duas in alijs plures reperiri asseruerit. Porrò iecoris corpus quod carne simillima sāguini coagulato, vasis, neruo, mēbrana & (si placet a numerare) ligamētis constat, sic venit cōtēplandū. Namq; à cauis iecoris partibus (aut poti⁹ à media secūdū profunditatē iecoris
- B** **E**
- C** **F** substātia) numerosissimę venarū soboles vndiquaque allatę, sensimq; ingrādiora vasa coalescētes sic adinuicē versus partē inferiorē iecoris copulātur, vt vnicū et crassissimū vas ex illis oībus cōsurgat: quod à iecoris cauo demittit: qua dextrę parti dorsi iecur est proximū. Rursus eodē modo à media iecoris substātia tenuissimę quędā venę surgūt q̄ ad gibū iecoris hiātes mutuo coalitu in duos crassissimos caudices excrefcūt, qui ad iecoris gibā & posteriorē partē
- qua

Venerū per iecoris substātia dispersarū enar ratio.

qua septoadheret venam cauā constituūt cū tribus **A**
 aut quatuor ppaginibus tenuioribus quæ cauē etiā
 à iecore præter prædictos caudices diffunduntur.

Quibus omnibus venæ cauē originem esse mihi (viti
 3. pbatū est libro) persuasum habeo. Inter attamen
 prædicta vasa. quæ deorsum & sursum per iecoris
 substantiam feruntur alia adhuc est offendere sub-
 stantia quidem venosa adinuicē coalescentia, vt vni-
 cum vas quod ad vesicam flauæ bilis terminetur cō **B**
 ponant. Rursus per cauū iecoris arteria quædam in
 frequentissimas propagines difaminatur. Ijs omni-
 bus vasis caro iecoris adiacet aut illa circumdat quæ
 similis sanguini concreto est, si enim sanguinē crassi-
 orē reditum à quo tenuiores partes à calore fuerint
 exaustæ, animo conceperis nihil aliud inuenies esse
 quam hepatis carnē. Ad hæc à sexta neruorum ce-
 rebricōiugatione duo ramuli ad iecur terminātur, **C**
 quorum alter ab illis prædictæ cōiugationis propa-
 ginibus quæ radicibus costarū instratæ ad abdomē
 perueniunt, alter autem à neruis dispersis per stoma-
 chum protrahitur. Sed hi nerui potius per tunicā,
 quam per substantiam iecoris diffunduntur. Hanc
 tunicam prædicta omnia corpus iecoris constituē-
 tia amplectens à peritonæo sibi exordiū sumere cō-
 stat. Quæ quidem nō solū iecoris corpus ambit aut
 illud

4. de vsu part.
 cap. 12.

A **D** illud omnibus nutritionis organis propter continui-
tatem peritonæi coniungit, sed & aliquibus suis par-
tibus crascescens & ob hanc causam robustior redita
vinculis validissimis iecur deuincit. Namque septo *Quarto de usu*
trâsuerſo parte sua anteriore & superiori ad dextrum *cap. 14.*
pinei formis cartilaginis latus vinculum communi-
cat. Rurſum in ſiniſtro latere vbi in cuspitem obtu-
ſiorem ceſſat eodem modo, & ſepto tranſuerſo ro-
B **E** buſto ligamento connectitur. Insuper qua vena ca-
ua per partem ſuperiorem iecoris ab illo in dextra
parte emergit peritonæo hæc tunica validiſſime ie-
cur deuincit, vt interim taceam iecur anteriori peri-
tonæi ſedi, vt egregiè animaduertit Veſ.) beneficio
venæ ab vmbilico in ipſum iecur aſcendentis, quæ
foetu in lucem edito areſcit inſtarq; robuſti ligamē- *Lib. 5. cap. 6.*
ti illud deuincit alligari. Sed age iam fabrica iecoris
C **F** ſuſcepta, ſingularum eius partiũ vſum expēdamus.
Iecur nāque poſtquā cremorē acceperit, a venis me *Iecoris officiũ*
ſeraicis veluti à famulis iam præparatum, & rudem *4. de vſu part.*
quandam delineationem ſanguinis habentem illud *cap. 3.*
innato ſuo calore concoquit, ſibi que ſimillimũ in
color: reddit, inducens ei poſtremũ ornamentũ ad
ſanguinis exacti generationē. Sed quoniam eorum
quæ ventriculo continebantur, quæ quidē erant ita
praua vt in tritico lapides & terra Sylueſtriumque
legu-

leguminum semina segregata fuerant: quod autem A
 erat velut palea & furfur alteram purgationem po-
 stulabat: similem quoque iterum iecur infert ali-
 méto purgationem. Prestiterit autem quo dilucida
 magis sit comparatio, non siccis cibarijs, sed humi-
 do liquori, præcocto quidem iam & prius elabora-
 to indigenti aut adhuc perfectiori concoctione ad-
 similasse chylum: qui ex ventriculo per venas sur-
 sum ad iecur fertur. Sit itaque vinum aliquot, nu- B
 per quidem ex vuīs expressum, sed in fustum indo-
 lia ab innata caliditate adhuc elaboretur, ac secer-
 natur. Concoquiturque, ac ferueat: ex eiusque ex-
 crementis quod quidem est graue ac terreum (foe-
 cem vocant) in fundo vasorum subsideat, alterum
 verò quod leue est & aëreum supernatet, vocatur
 id flos, extatque subtilibus vinis vt crassioribus al-
 terum subsidet plurimum. Porrò iuxta exempli si- C
 militudinem intellige mihi distributum à ventri-
 culo ad hæpar chylum à visceris innata caliditate
 velut vinum ipsum mustum feruere, concoqui,
 alterari in sanguinis boni generationem: in ebulli-
 tione autem hac ex ipsis excrementis quod foecu-
 lentum quidem est ac crassum subsidere ab splene-
 que attrahi: innatare verò quod tenue est ac leue,
 vesiculamque per stomachos huic vsui destinatos
 illud

Quarto de vsu
 cap. 4

A **D** illud suscipere. Ascendit igitur sanguis à vasis ve-
 næ portæ ad radices venæ cavæ prædictis excremen-
 tis deoneratus, humore attamen aquoso adhuc ple-
 nus quem vocat Hippo. ἔχημα τροφῆς .i. vehiculum
 nutrimenti : simul cum appellatione, usum eius o-
 stendens. Nec enim à ventriculo ad iecur chylus
 ascendere, neque à cavo iecoris ad gibum sanguis
 sine aqueo humore emergere potuisset, tanta est
B **E** venarum angustia. Caro igitur hepatis, quæ pro-
 prium ipsius est corpus, primum sanguificationis
 est organum. Venæ autem per eius corpus disper-
 sæ succum continent vt ab ambiente carne elabo-
 retur, cuius rei causa eæ & omnium corporis ve-
 narum tenuissimæ sunt, & quam maximè tenui
 tunica (adeò vt in hoc etiam venas totius corporis
 superent), complasman-
C **F** tur, ubi enim diutius na-
 tura voluit morari materias ibi transitum ipsis
 præ angustia difficilem molita est. Namque si v-
 nus extitisset magnus in hepate sinus, non man-
 sisset diutius in eo succus, partemque minimam
 eius attigisset eoque deterior fieret sanguificatio.
 Quod aut satius fuit, inter propagines venæ por-
 tæ, & venæ cavæ radices in medio iecoris po-
 ros atrahentes flauam bilem fuisse locatos con-
 stat : namque horum vasorum oportuna positione
 purgatū

*Quarto de usu
cap. 5.*

*Primum san-
guificationis or-
ganū prædicto
lib. cap. 12.*

*Quarto de usu
cap. 13. & 6. de
adusi. sec. co. 11.*

*Bilis meatuum
situs ratio - 4.
de usu cap. 13.*

purgatum iam bellè sanguinè vena caua suscipiat. A D

*Arteriarū situs
ratio prædicto
lib. 5. cap.*

Ob hanc etiam causam arteriarum situm laudare oportet, non enim constituit eas natura, in medio superiorum & inferiorum venarum vt ambas pariter partes ventilando refrigerarét: Sed ijs solis, quæ in simis sunt, eas subiecit haud dignara hepatis gibis continuam esse ventilationem ex motu septi transf-

Nervorum distributionis ratio alegato loco

uersi. Nervi autem parui iecori inseruntur, vt & si

plantæ modo suum munus exerceat sensus attamen omnino non fit expers. Insuper vt rationalis anima

(interim vocata in adiutorium irascibili) concupiscibilem hepate situatam velut freno coerceret. He-

par siquidem pecus quodam (vt refert Plato) agreste est, ipsumq; nutrire, colligatum est necesse, si modo hominū genus statutum est. Tunica rursus omne

iecoris corpus amicè amplectitur, vt & ligamenta idem subinde decidere prohibent. Hic certè de ic-

core oratio coercenda veniebat finemque capiti erā positurus ni Galeni censor Vesal. me aliquantū moraretur cui non ante dum locus magis exposcere vi-

debatur respondi, ne longiori digressionem, tanti visceris historiam interturbare. Impugnat enim Galenum quod. 4. de vsu cap. 3. asseruerit, chylum ante quam ad iecur perueniat, à venis meseraicis præ-

parari, & rudem quandam delineationem sanguinis suscipere,

parari, & rudem quandam delineationem sanguinis suscipere,

parari, & rudem quandam delineationem sanguinis suscipere,

parari, & rudem quandam delineationem sanguinis suscipere,

staturum

*Defenditur
Gal.*

Lib. 5. cap. 6.

A **D** suscipere. At quia nihil aduersus Galenum colligere in huius paradoxi decisione. 2. huius operis libro copiosè probatum vidisti: placet modò orationè cohibere: dum modo liceat perlectorem cãdidum historiam ad iecur pertinentem, & vt arbitror inauditam refferre. Obtulit se nanque nobis corpus iecore prorsus destitutum: què si Aristoteles vidisset non equidem. 4. de generatione animalium, cap. 4.

B **E** nullum animal diceret notatum fuisse iecore destitutum. Sed age iam historiam subaudi. In curia magni Caroli quinti Cæsaris Hispana, quæ ea temporis occasione Valisoleti erat, año milessimo quingéssimo, quinquagesimo. 4. à partu virginis. In vico sancti Andreæ ipsius Valisoleti, inter portam sancti Stephani & de Teresa Gil, vnus ex Cæsaris computatoribus interijt cognomèto Nauarro: aqua intercuti vexatus: cui in sinistra parte abdominis tan grãdis attrectabatur liè, vt in maximum tumorè laxū, eleuatus videretur: & si totum abdomem præ humoris frequentia adeo distentum erat vt quã maximè splenderet. Quũ huius ergo corpus præparadũ, vt longius potuisset asportari nobis cõmendatum esset, auidissimè suscepimus, vt à quæ intercutis situm exactè potuissemus inuestigare. Nihil enim aliud nos in illo corpore satagebamus. Aperto ergo

R abdo-

abdomine, & digitis sursum distento ne confestim
 aqua deflueret. Magnam aquæ quantitatem, ma-
 gna peritonæi cavitare qua omnia membra nutri-
 mentalia continentur cohibitam offendimus palli-
 do colore suffusam. Vbi erat animaduertere omen-
 tum aliquantum propter aquæ nitrositatem corru-
 gatū in aqua fluitare, non aliter profecto quam pa-
 nus aqua agitatus fluitat & distrahitur inequaliter.
 Rursum animaduertimus diligēter, an intra omēti
 capacitātē aliqua contineretur aqua, nullam attamē
 contineri plane percepimus. Sed & non minus totū
 omentū percurrimus, inuestigātes, an aliquod esset
 foramen, quo aqua ab omenti cavitare euasisset, in-
 tegrum attamen offendimus. Deniq; cum ad iecur
 accederemus cautē nimis, vt si prope illud (nam hu-
 cusq; partes infernas potius percurrimus) aliqua in
 omēto esset erosio, propter Aphorismū illū Hipp.
 & Galeni comentū. Silicet quibus hepar aqua ple-
 nū in omentū eruperit, ijs venter aqua repletur, &
 moriuntur. Ecce nobis spectaculū nouū & inauditū
 fesse obtulit, nepe corpus illud iecore destitui. Inte-
 rim tamē negotiū iterū maturius aggressus, & ad stā-
 tes non perfunctorie monens oculatiū inspexi. totā
 attamē dextrā & superiorē partē abdominis, amplif-
 sima vētriculi capacitare, quæ in alijs corporibus si-
 nistram

7. Apho. 5. 55.

A **D** sinistra partē tenet occupatā offendi. Iecur autē nullū:
 sed tantū tuberculū quodā, ad similitudinē renis cō-
 pactū, in ea parte septi trāsuerſi ſituatū, & illi mēbra
 noſis fibris deuinctū, qua vena caua ſeptū (ſi legibus
 naturæ corpus eſſet compositum) eſſet perforatura.
 Ad hoc exiguū tuberculū, vaſcula duo venoſa ex va-
 ſis miſeraicis pertinebāt, cū ex eo nulla producerē-
 tur. Aſt ego cui nihil Auguſtius poterat cōtingere
B **E** quā in tale corpus incidere, negotiū, quantū ocaſio
 patiebatur, ſpatioſe tractandū decreui, ne imprudēs
 aliquid interrumpere. Ad partē ergo ſiniſtrā acce-
 dens iecur inueſtigaturus, ecce ſpōte ſeſſe offerebat
 lien, grandis maximè adeo. vt niſi & figura & color
 dehortarētur, iecur eſſe primo aſpectu credidiſſem.
 Sed tamen color, ſubſtantix modus & figura, nihil
 aliud quā lienem eſſe manifeſtò cōmonſtrabāt. Ab
C **F** hoc viſcere vena portę in varias diſſeminata propa-
 gines, per meſenterion emergebat: in huius parte cō-
 caua quę pyloro vētriculi adiacebat veſica flauę bilis
 magna ex parte vt in iecore occultabatur: emerge-
 bant ab eius parte media ſuſum verſus, venę cauę
 radices, quę in ipſam venam cauam coaleſcebant.
 Et denique omnia quę iecori ſubminiſtrant illi cor-
 pori lienolo adderant. Obſtupui fateor, tum rei
 nouitate commotus, tum etiam quia viſcus illud

R ij carne

carnem molem, flacidam, et spongiosam, perinde ac
 lien cuiusvis alterius hominis cōmostrabat. Vena
 autem caua per sinistram partem ascendens septi
 transuersi, retorquebatur per partē inferiorem cor-
 dis, ad dextrum cordis ventriculum inferenda, inte-
 rim optulos nō rectos angulos in progressū efficiēs.
 At in membris spiritualibus (quantum nos assequi
 potuimus) egregiē cōformatus erat. Porrò habitus
 huius erat melancolicus, tam fastidiosus (vt ex fami-
 liaribus suscepimus) vt sibi & suis ingratus maxi-
 mē esset: parcus & in perferendis laboribus admo-
 dum pertinax. Ergo historia sic se habet, quam ille pi-
 do nostro sermone eo lubentius describere aggressi
 fuimus quo ipsa se sua nouitate commendat. Tum
 etiam quia admirandum est, sanguificationē alienis
 carne in illo procurari corpore, vt sub ticeam totam
 illius cutim, tāquam sinigro arquato morbo labo-
 raret esse infectā: hac (si rectē assequor) de causa, q̄
 sanguis melācolico succo nō ita defecaretur exactē,
 vt si lien tantū suam functionē presente iecore exer-
 ceret: nullū etenim vas aliene ad tuberculū prædictū
 deducebatur, quo melancolicus succus expurgaret̄.
 Nam dū negotiū tractabamus nō semel redijt opus
 ad corpusculū illud: vt inuestigaremus an lienis mu-
 nus exerceret. Hęc ita vt vidimus fideliter recense-
 mus,

D mus, interim timentes, ne aliquis oscitanter quæ nos hic describimus expendēs, credat tuberculū illud, iecur propter falsuginē aquæ corrugatū esse. Cui responsum volumus, ex venæ caue & venæ portæ & vesicæ flauæ bilis situ & reliquis quæ ex ventriculo cōiectari possunt.

¶ De liene. CAP. V.

E liene in superiori & sinistra abdominis parte situatur inter ventriculi sinistram partem & septum transversum. Figura tali cōstat qualis fiet si tres cuiusvis manus digitos polici proximos, vnā ad portionem maximi circuli flectere inceperis. Namque lienis lōgitudō latitudinem, vt latitudo nimium profunditatem superat: vt in tua ipsius manu exprirīs. cōcauū igitur lien ad ventriculum habet conuersum, gibū autem ad cauum septi: vnde colliges lienem ita sinistro hipocondrio occultari, vt difficulter nisi in tumorem fuerit eleuatus illum manibus atrectes. Corpus lienis præter hoc quod vasa venosa & arteriosa ad minutissimas vsque propagines, tenuitate vel capitis capilos superantes frequentissima habeat, carne laxa & spongiosa & nigricante constat: quæ omnia tunica maxime tenuis ambit, à mēbranis omēti quæ illi conuascuntur exordium sumens. Eius color

Lienis figura.

Lienis substātia.

R iij ceruleus

Lienis color.

ceruleus, cum enim tunica alba & pelucida carnem
nigram contineat prædictus color non injuria resul-
tat, vt in venis sanguine opletis est videre, & si nõ tá

Lienis venæ.

tum nigricet venosus sanguis ac lienis caro. Venas
suscipit lien à venæ portæ caudice crassiori quæ, tuni-
cæ inferiori omenti suffultus, ventriculoque & omé-
to & colo intestino ramulis diuaticatis in lienem nu-

Lienis arterie.

merosissima valorum sobole cessat. Arterias autem
& crassas & frequētes habet ab arteria aorti, vt sep-

Venarum vsus.

tum superauit transuersum. Venis crassum excre-
mentum iecore trahit. At arteriæ tribus maximè de

*Gale. 4. de vsu
par. cap. 14.*

causis datæ illi videntur: prima, vt illarum motu me-
lancolicus succus confringatur, conficiatur, & atte-
nuetur. Secunda vt dilatatione & compressione ar-
teriarum perpetua, lienis caro, rara conseruetur,
tertia vt in situs lienis calor, earum ventilatione re-

Lienis neruus.

creetur. Neruulum à sextæ neruorum coniugatio-
nis ramificationibus, quæ costarū radicibus ex por-
rectæ deorsum demittuntur, mutuatur. Lienis v-

Lienis vsus.

sus is censetur, vt melancolicum succum a iecore
trahat, perindeque eius functione sanguis defeca-
tus toti corpori in partiatur. Non certe is est, quem
non solum illi sed et omnibus visceribus, Arist. acco-
modat. 3. de partibus animalium cap. 7. nempe: vt
illi venæ alioqui pensiles innitantur, adstabiliaturq;

Vesalius

A **D** Vesalius attamen, cum nullam rationem offenderet qua placitum Galeni potuisset impugnare, exemplis eius auctoritatem minuere tētat. Quibus placitum Galeni prorsus corroboratur, tantum habet ut infirmetur. Exemplum nāque illius, qui nigro arquato morbo laborabat sed neq; illius cui grāde contigit impense lien, hilaris quē perpetuo populoque gratissimus erat: nunquam certē ab Andrea adduceretur, si locum illum actionis lesiæ, probe caleret. Asserit enim in illo, nigricātem colorem per summā cutem vigere, in hoc autem, & glabram fuisse cutim & hilarem vultum, lepidissimumquē cōmertium. Quasi vero hęc ex necessario consequētibz nō sint. Quū huic grandis lien a prima sua cōplasmatione cōtigerat, qui frequēti quātitate melācolici succi, ad sui nutritionē egebat: sanguinēquē benignissimū qui causarifus esse dicitur relinquebat. Illi autē lien cōtabuerat, perindequē necessum erat, eius actionē ledi, prēdictūque morbū subsequi. Ut enim Vesalius (si nō arquatū illū morbū, iudicio alterius morbi subsequutū, sed neq; obstructione vaforum, peruenientium ad lienē, lienēque ipsum in colore, substantia, magnitudine & alijs optime habere offenderet) probe colligeret actionē lienis non esse defecare sanguinem, siquidem illo valente,

*Vesalius vsum
Lienis a Gale.
traditum impu
gnat.*

*Vesal. exemplis
nihil sed aduer
sus Galen, con
vincere.*

R ij

& iccore

& iecore, & alijs non impredientibus, sanguis non defecabatur: nōne nobis licebit colligere, inductiue, actionem lienis prædictā esse: ab actione lesa? utināque lesa actione vesicæ flauæ bilis, biliosum excrementum cuti suffusum, palidum morbum regiū (nihil moror siue morbum regium siue arquatū, siue icterum, siue auriginē appelles) causat, ita & ad actionem lienis lesam, niger arquatus morbus subsequitur. Adhæc cui scrupulum relinquet exemplū illius elephantici, qui turgentes humore venas ad lienem habebat? cum potius exemplo illo nostrum placitum confirmetur. Nam vbi obsecro venæ potius limoso & feculento humore distente reperiantur, quam in mēbro illo, cui munus primarium est talē humorē sugere: at quæ hæc de lienis vsu, & si subinde (vt capite præcedenti narrauimus) lienē sanguinem efficere manifesto vidimus, in sinistro tamē latere situatum: lienē nāque in dextro latere, & iecur in sinistro, vt Aristoteles animaduertit. 4. de generatione animalium. c. 4. nunquā vidimus. Sed restat adhuc expendere, an aliene ad stomachum via aliqua sit, qua excrementū lienis possit ad stomachū, aut ad vētriculū eructari. In cuius paradoxo decisione parū sibi constans videtur Andreas Vesalius, vt ex eius commentarijs est colligere. 5. nāque lib. c. 5. aduenticulū

An melancholia ad stomachū aut ad ventriculū à liene eructetur.

melan-

A D melacholicum excrementum posse per venam ad partem sinistram & inferiorem ventriculi terminatam, & .Z. litera notatam, eructari contendit: in stomachum autem minimè, at lib. 5. cap. 9. ad ventriculū melancholiam nō eructari à liene, hijs rationibus inducere tentat. Primū, quia nullus est meatus à liene ad ventriculum, similis illi, qui a vesica flauibilis ad intestina demādatur: tum etiam quia venæ

B E quæ ad sinistrum ventriculi latus perueniunt, non à lienis prodeunt corpore, sed ab illis venis, quæ iam lieni inferuntur. Tertio quia non harum venarum series ab alijs vētriculum petētibus variare visitur. Et denique quia nulla hic est vena coniuge carens arteria. His tamen rationibus nihil Vesalium cōvincere, quo minus ad ventriculum possit hoc excrementum eructari, primum ostendemus: postea ad stomachum etiam posse regurgitare, cōprouabimus.

C F Prima namque ratio nihil vrget. Nam & si à liene (quia non habet similem cum vesica flauibilis, substantiam) meatus ad ventriculum non deducatur similis illi qui a vesica ad intestina demandatur, nō obstat quo minus aliquo alio vase, succus demandetur. Rursum cum obijcit venas ad vētriculū peruenientes, non continuari cum liene, sed ab illis venis produci, quæ lienem subingrediatur, vbi lieni iam

Rationes Vesaly non eructari ad vētriculum aliene aliquid probantes.

Vesalyrationū solutio.

iam

e/8/

iam continuāda eueniūt: expendendum illi erat, ve
 nas ad lienem ipsum omnes pertinentes, non imme
 diate iecori continuari, sed medio venæ portæ cau
 dice, vt sub ticeam eundem Vesalium, tertio & 5.
 lib. capitibus citatis docere, eructari aut regurgitare
 melancholicū succum, ab liene ad extremū intesti
 ni recti, per venas quæ non lieni, sed venis illum in
 gredientibus continuantur. Ad hæc cum dicit, harū
 venarum seriem ab alijs ventriculum petentibus nō
 variare, nihil mihi dicere videtur. Nam si per seriē
 intelligit insertionis modum: vt omnibus potest, ab
 eo cauo ventris chylus extrahi, ita & omnibus inun
 dans sanguis ad cauum vētriculi & intestinorum à
 iecore expellitur: perindeque à liene fiet. Si venas
 æqualiter turgētes reperiri intelligat, nimirum quū
 adeo lata sint vasa, vt non nisi frequentissima quan
 titate succi turgēant, vt aliquādo contingit. Sed di
 cet potius hæc adeo esse tenuia, vt tam crassū succū
 non admittere posse videantur, quasi vero decu
 pla proportione non superent vasa dispersa per lie
 nis corpus, eūdem succum continentia: quæ præ te
 nuitate potius fibras excauatas, quam vasa represen
 tant. Quod nulla hic sit vena cōiuge carens arteria,
 plane fatemur, non attamen obstat aliquid per venā
 arteria concomitatam, quominus possit excremen
 tum

A **D** tum excerni. Nisi forte si dijs placet in nostra doctri-
na hoc sit falsum: verū tamen docente Vesalio, de-
cussit profectò illum sui esse memorem quādo lib.
3. cap. 5 per venam quandam melācholicum succū,
à liene regurgitare docet, quæ arteria nō exigua cō-
comittatur. Constat ergo illum his rationibus non
conuincere, quominus ab liene ad ventriculum me-
lancholicus succus possit eructari. Sed & si viæ per
B **E** vasa manifestæ, non perciperentur, non posset ab-
negare hanc eructationem, vt in vomitibus melan-
cholię quotidie percipitur. Sed age possit ne hic suc-
cus ad stomachum ascēdere expendamus. Vt tamē
exactius succedat, ad memoriā repete, venam cras-
siorem per partem posteriōrē ventriculi prope dor-
sum ascendere, adusque os ventriculi superius, illud
quē in modum coronæ ambire. Hoc vbi memine-
C **F** ris nihil facilius est quam planè colligere lienem per
tale vas ad stomachū posse melācholiā eructare,
vt & per vasculum illud quod a parte superiori lie-
nis emergens, ad partem sinistram ventriculi perue-
nit stomacho ferè conterminam.

*Ad stomachū
melancholicam
eructari posse.*

DE RENIBVS.

CAP. V.

Cōstat

*Hip. lib. de alim-
mentis in fine
Galē. lib. 4. de
vsu par. cap. 6.*

Onstat ex Hippocratis, & Galeni sententia, aqueam humiditatem veluti vehiculū nutrimenti, nempe & chili ad iecur & sanguinis ad venam cauam esse. Vbi primum tamen aqueus humor suo officio perfunctus sit, constat etiam, non oportere amplius manere in corpore, imposterum venis alienum onus futurum, rursus & huius humoris expurgandi gratia, renes extitisse, iecori quam maximè fieri potuit iusta positi. Ergo de renū situ, figura, & reliquis quę ab anatomicis contemplari solent sermo instituendus est.

*Quinto de vsu
par. cap. 6.*

Quandoquidem aqueus humor nō solum feculentum sanguinem sed et biliosum humorem copia superat, optimo iure natura geminos renes ad eius expurgationē, construxisse videtur. Ne attamen inutilis, in corpore moraretur humor, quam maxime fieri potuit iecori renes iusta ponuntur, lateribus dorsi alocati, anticęq; & inferiori septi sedi qua septum 11. & 12. thoracis costis adheret innittētes. Ibi enim cavitatibus costarū reflexus, eorundē posteriores ex tuberantię appositissimè insident. Vt & nō antrorsū prominētes alijs mēbris nutritiōis impedimēto sint & costarū robore ab iniurijs extimis maximè tutentur. Porrò & si alter dextrā, alter sinistram animalis partem occupat, vt plurimum autē dexter sinistro

fere

A D ferè ad mediam sui corporis lōgitudinem superior
 reperitur. Interim tamen sinister non solum supe-
 rior, sed ex diametro dextro oppositus offēditur. At
 nos hunc pugnantium ex diametro renūsitum, non
 solum hic in vniuersitate Conimbrica, in vno aut al-
 tero animali animaduertimus, doctissimosq; ad stā-
 tes viros, vt oculatissimè inspicerēt monuimus. Sed
B E & in Hispana Cæsaris curia, cum illic huius facul-
 tatis cathedram moderaremur, in æthiope quodā pu-
 blicæ sectioni condonato āno. 52. post millesimum
 & quingentissimū nostre redemptionis ānum, vidi-
 mus: tanteque nouitatis curiæ & vniuersitatis me-
 dicos (quorum frequentissimus erat cōcursus) parti-
 cipes fecimus. Erat certè hominis illius corpus, quā-
 tum æthiopi licebat quadratū, nunquamq; supressi-
 one vrinæ, aut aliquo alio symptomate quod ad
C F hanc potuisset subsequi laborarat. Discrepāt igitur
 renes ratione, membrorum adstantium: prout
 namque lien maior vel minor sit, ita & sinister ren,
 altior aut demissior situatur. Si modo velistacere dif-
 crepantem renūsitum, ad certissimam & magis se-
 curam sanguinis purificationem naturam satagisse
 vt id quod suctionem dextri renis præter laberetur
 sinister pelliceret. Credere autem renes non ex dia-
 metro pugnare ne motus adinuicem præpediantur
altero

altero ab se trahente, altero incontrarium reuoluen-
 te vt Galenus omnium bonorum autor, & Vesalius
 cum omni anatomicorum cohorte affirmat planè
 meo iudicio videtur falsum. Et si fas attamen arbi-
 tratur Vesalius colligere aduersus Galenum nervos
 obticos nō coire vt fiat vnitas visionis, quia in remi-
 ge illo nauium longarum Pauli pontificis maximi
 nervos non coeuntes offendit: perinde nobis licebat
 aduersus eius incuriam ex hoc ethiope colligere mo-
 tus renum ex diametro pugnantium minime præ-
 pediri. Prestare attamē duximus ratione agere. quæ
 vt clarius procedat admitamus expedit id quod nul-
 lus negabit. serum. s. corpus esse tenue, liquidum flu-
 xile tractionique minime renitens quin potius ma-
 xime sequax. Hanc cum consistentiam habeat se-
 rum à renibus trahendum, rationi consentaneum
 est minime renum ex diametro pugnantium fun-
 ctiones impediēdas venire. Cedit enim vndiquaque
 trahendū corpus, si non cederet, lubens faterer mo-
 do cum maximè cedat, cur ab vtroque simul eius
 diuersæ partes, non trahantur? Sed qui in tan a-
 pertissima re, demōstratione quam tumodo poste-
 ris experiri non vtor? sumito fistulam aqua ple-
 nam duobus oppositis foraminibus, in lateribus per-
 tussam; nonne de opturatis foraminibus, aqua ma-
 nifestè

A D nifestè per opposita foramina defluentem intueris? at dices forte labitur aqua, non attamen est vis aliqua sugens in vnoquoque foramine, vt in renibus, quæ alterius suctionem possit impedire. Non dīfiteor, sed ponito tu in vnoquoque foramine cathetera, illis equidem repente & simul aquam extrahes: aut quod facilius est, iubeto duos pueros vtrinque pariter sugere. Et sine aliquo impedimento pueros

B E voti compotes euasisse offendes. Hoc respexisse naturam planè constat, dum ferè omnibus venis quas à parte dextra venæ cauæ edduxit, alias ex diametro pugnantes à parte sinistra protraxit, quarum functiones (quantumcunque lente exerceantur) impedirentur, si trahentia membra ex diametro opposita corpus aliquod liquidum, mutuo fesse impedirent. Sed age negotium, historiam renum per-

C F sequamur, si aliquid forte expendendum inueniamus: Sunt hominis renes oblongi, & minus profundi quam lati, & si omni ex parte æqualiter sint crassi. Namque antica & postica parte comprimuntur, & in latere exteriori orbiculares sunt & gibi: in interiori autem quo venam cauam respiciunt caui. In media ergo interioris lateris sede sinum sibi profundius impressum habet, supra & infra velut in acutum angulum desinentem, in medio

*Renū forma.
Galenus .5. de
vsu par. cap. 5.*

*Renū magni-
tudo Gal. 5. de
usu cap. 7.
Renū color.
Renū caro.*

*Renū vasa .5.
de usu part.
cap. 7.*

medio autem extuberantem: superiori parte paulo
quam inferiori latiores sunt renes, & exterius quam
interius non nihil crassiores. Magnitudine ea donā-
tur, qua probè serosum humorē à sanguine possint
fugere. Colorem rubrum splendentem & superfi-
ciem iecori similem leuem. Carnē habent, densam,
solidam & duram, & si fibris intertexeretur, cordis
carni similem: namque renū caro fibris vt & aliorū
viscerum destituitur, vtitur tamē fibris suorum va-
forum, ad trahendum, retinendum, & propellendū.
Vt attamē renes sero sanguinē potuissent mūdare,
vasa ab vena & arteria magna mutuātur. Ac à caua
quidem duo grandes rami, vtrinque nimirū singuli
ad singulos renes, enascuntur, qui nō ē directo inui-
cem prodeunt, sed pro renū situ, origine variāt: hos
venas emulgentes dicunt. Rursum par arteriarum
est ratio, quę cum venis transuersim ab arteria ma-
gna emergentes ad renum sinus protrahuntur. Cū
primum in hominibus ad dextrum sinum (idem de
sinistro intelligito) vena & arteria peruenerint, in
duos ramos diuiduntur ambo, ante quam ipsum re-
nem subeant, vnum ramum superiori eius angulo,
aliū inferiori offerētes. In ipso autem vasorum ad
renes progressu interim ab sinistra emulgēte sinistra
feminalis vena depromitur, vt & ab dextra emul-
gente

D gente vena vasculum ad extremam dextri renis tunnicam accommodatur. At in renibus duo formantur sinus, quorum altero sanguis ex vena & arteria coeuntibus continetur: altero autem serum instillas excipitur per meatum vrinarium demittendum.

Quorum sinuum situm & formam non hic prosequimur, sed placet lectorem ad Vesalium, vel Fuchsij compendium remittere.

E

¶ De oculi fabrica, & an rectè ab Andrea fuerit descriptus.

CAP. VII.

Supra in huius tertij li. initio de nervorum opticorum intra caluariam coalitu sermonem facientes, inibi nos eorundem nervorum incessum & circumscriptionem ad finem perducturos diximus, vbi in libri fine oculi fabricam describeremus. At nunc de oculi fabrica sermo instituendus est, & nerui incessus & circumscriptione ad finem ducenda. Oculi ergo grecis ὀφθαλμοὶ dicuntur. Situantur in suprema corporis parte & anteriori: vt reliqua sensuum instrumenta gemina creantur, ita & oculi: vt altero deficiente alterum maneat & subserviat. Substantiam habent oculi nimis variam: sed tamen in rotundam quandam figuram distincte

*Oculorum situs
Galen. 8. de vsm
cap. 1.*

S illæ

illæ partes coalescunt, ita vt sphericū ferè constitu- **A**
 ant oculum. De partibus igitur illum componentibus, quæ septē sunt tunicæ, & tres humores, singulatim agemus. Siue à circumferentia ad centrum, siue à centro ad circumferentiam sermonis exordium sumente. Sed placet a centro ad circumferentiam egredi: tum quòd aptissimè hoc modo procedemus, vt in ouo à vitello ad candidum, hinc ad tuniculam intimam crustam succingentem, deinde ad crustam extimā testaceam. Tum etiam quia ordinem Vesalij seruans, faciliorem me prestabo, vt ea quibus in oculi fabrica ab homine dislensero, exactius possis perlustrare. In oculi ergo parte (quantum ad superiora & inferiora, & laterales partes attinet) media, ante totius oculi spheræ centrum humor situatur, qui grecis κρυσταλλοειδής, latinis glacialis aut crystallinus nūcupatur. A similitudine quam cum lucidissima glacie aut crystallo obtinet. Non quidem in cōsistentia & dūritia, sed tamen in colore. **B**
 Namque nullum (scilicet hoc de corpore mixto dici) colorem habet: aut si malis nullum exuperantē, sed & si hoc piget, dicitur album, clarum, lucidū, & splendentem, & in consistentia mediocriter durum. **E**
 Huius humoris figura non exactè est rotunda sed refert spherā, parte anteriori aliquātum compressā **C**
 parte **F**

C
 Crystallinus
 humor.

+>
 Crystallini
 humoris figura.

A **D** parte autem posteriori, qua illū humori vitreo succumbere docebimus exactè rotundam. Quando nāque propter lētis similitudinem φακοειδής a grecis dicitur parte antica intelligendum venit, namque postica sphericus aut saltim rotundus est, non lenticularis. Est huic humori superficies leuis et lubrica: vni uersè huius humoris anticę sedi, tuni- Oculi ὀραχνοειδής tunica. cula obnascitur instar tenuissimę cepearū pelliculę, nulla parte posteriori ipsius sedem contingens, sed inibi finies, vbi crystallinus humor, amplissimus cernitur, & ipsius capacior cōsisteret circulus si ille vndiquaque sphericus esset, & multis orbiculatim obuolutus circulis fingeretur. Hęc tunica non solū vti diximus cepe tenui tunicę, sed & aranę telis similis est, vnde a continua aranę telarum imagine grecis ἀραχνοειδής dicta est: Dicimus aranearum telis esse similē, tenuitate quidē, robore autē & cōsistētia minime. Nāque hęc robusta est tāquā si excorni impensè attenuato cōficeretur. Ergo sit hęc tuni- Oculi ὀραχνοειδής tunica. cula secūda in oculi cōstructione nobis enarrata pars, quę quidē anteriori tātū parti humoris crystallini cū obducit semiglobulus ferè in oculi fabrica cēsēda est. Porro posterior humoris crystallini sedes quā rotūdā dixim⁹ arachnoide tuni- Oculi ὀραχνοειδής tunica. cula nō recta, in alio cōtinetur humore qui copiosus nimis in oculo reponitur, ita vt nō solū mediā

*Vitrei humoris
consistentia.*

oculi partem sed & quinque (si exactè metimur) ex
sex partibus, quibus oculi cōcauum diuidas, partes
occupat. Colore refrigerato vitro respondens, con-
sistentiam habet crassioribus & viscidioribus parti-
bus albuminis oui respōdentem, vnde humore cry-
stallino longe est mollior, quādo crystallini humo-
ris substantia gumosa & pertinax aduersus com-
pressionē reperitur. Et crystallinus humor ab oculo
exemptus suam formam seruat, vitreus autem ne-
quaquam, quāuis interim aquæ modo non defluat,
sed ita cōsistat ac partes illę albuminis oui consistūt:
aut quemadmodum vitrum in fornacibus fustum. &
ferreis cannalibus, quibus id ab artificibus ab fornace
eximitur, obuolui quotidie intuemur. Quum ita
quē presens humor cōsistentia fuso vitro, colore au-
tem seu luciditate refrigerato respondeat, Græcis
ὕαλοειδης, latinis vero merito vitreus est appellatus.
Hic in super humor multis modis copiam non so-
lum crystallini humoris sed & aquei (de quo pau-
lo post subiungemus) quū adhuc in oculo reponi-
tur superans globum representat, à quo fragmen-
tum paruum (tanquam si vnam partem anteriore
ex sex partibus quibus totus globus circulariter diui-
sus esset) minime autem dimidiā partem, transuer-
sim amputaueris. Cuius plana superficies oculi an-
teriora:

*Vitrei humoris
quantitas.*

A **D** teriora spectat rotunda vero seu conuexa in poste-
 riora protēdit: & cuius anterioris sedis seu planē su-
 perficie anterioris medio sinus imprimitur tantus
 quanta conuexa pars humoris est crySTALLINI quæ il-
 li succumbit, is enim humori vitreo ita innititur, ac
 si globū aquæ proiectum cernerēs cuius media pars
 exacte aqua mergitur aut illi succumbit altera autē
E supra aquam conspicua emergit. At vero cum pri-
 mum neruus visorius ad oculum fertur mollior red-
B ditus dilatatur, in latam quandam tunicam toti ex- *Tunica reti*
 teriori (demito partem anteriorem qua pupillā & *formis.*
 oculi anteriora spectat) vitrei humoris sedi proximē
 obductam, & non solum ad mediam oculi sedem in
 anteriora pertinet, sed magis antrorsum protendi-
 tur ad magnam vsque oculi iridem seu ad circulum
 illum quo cornea pelucida esse incipit, aut quo alba
F oculi tunica pelucidæ parti corneæ circulariter in-
 tercessans coniungitur: extreme gracilibus vasis in-
C terim tamen conspicuis intertexta, quæ vasa à tuni-
 cæ radice ipsi exporriguntur, cum primum neruus
 ille dilatatur. Hæc tunicæ forma nō dimidiato ouo
 venit cōparanda, sed integri oui albumini, à quo nō
 dimidiam, sed sextam partem transversim amputa-
 ueris, aut si malis cum atiquis minori piscatorum
 reti conferto quod accōmodatur baculo ex ampla

Gal. 10. de usu
par. cap. 2.

basi in obtusum mucronē fertur, à cuius retis simi- A
litudine hæc tunica Grecis ἀμφιβλεροειδής, Latinis re-
tiformis dicta est: rursus hæc à plerisq; nomine tu-
nicæ non dignatur, quod ceterarum tunicarum mo-
do membranea non sit, sed mollis & mucum ex na-
ribus pendulū refert. Quum enim hæc tunica no-
bis anatomen exercentibus in vnam colligitur, atq;
a sua radice propendet, mucorem aut cerebri substā-
tiam pituita dilutam refert. namque non ita solida B
& crassa, ac cerebri substantia videtur. Atque hæc-
nus quatuor oculi partes recensuimus, duos nimirū
humores, crystallinum videlicet & vitreum, & to-
tidem tūnicas, arachnoidem nimirum & retiformē
At nunc eam aggrediemur tunicā quæ à tenui mē-
brana neruum visorium immediate ambiente pro-
ducitur. Mox siquidem atque hæc mēbrana si mul-
cum neruo oculum subijt, in tunicam degenerat ad C
omnis oculi sedes globi excavati modo pertinen-
tem, non enim vt paulo ante cōmemorata tunica,
quam nerui producebat substantia adusque magnā
oculi iridē peruenit, verum & anteriori quoq; par-
ti obducitur: & adusque magnā oculi iridem tuni-
cam neruo factam inuestit, & in horum contactu
prorsus nihil mediat, neq; ambo etiam inuicem ali-
quo nexu præter quam contactu cōmittuntur. Qua
autē

D autem presens tunica anteriori oculi sedi, à magna eius iride antrorsum oponitur, interna & externa sua superficie vndiq; aqueum humorē, de quo paulo post dicemus contingit. Porro vuae tunicae id privatim accidit, quod exacti globi modo prorsus non sit rotunda. Nam anteriori regione, non nihil introrsum comprimitur, aliqua sui parte planā superficiē pro cōuexa ac orbiculari cōmōstrans. Quū enim hęc ante

Erioris oculi sedis regionē pertingit, secundum quā pellucidū corneae albicanti oculi tunicae cōiugitur, aut vbi iris oculi magna circūscribitur, ipsa ab dura abscedit membrana, neq; amplius illam contingēs inibi in posteriora comprimitur vnde prouenit vt in exteriori & interiori parte aqueū cōtingat humorē. Neque hac duntaxat compressione donatur, verum etiam huius cōpressionis medio, foramine quodam

Fperuia est, quod minimū in antica oculi parte efformat circulū, quod & Græcis *πένη*, nobis pupilla nominatur. Adeo vt hęc tunica vuae folliculo a quo pedunculū, quo affirmatur extraxeris, quam simillima sit, præsertim si vquam illic parum concidisse & vt fit cauari itelligas, vbi pedunculū extraxeris: totus enim vuae folliculus tunicae huic respondebit. Ea autē cōcidencia ei respōdebit cōpressioni, quā in anteriori parte hęc tunica sibi vendicat, foramen vero,

S iij   quo

quo pedunculus firmabatur, ipsi pupillæ cōparatur: A
 atq; ab hac similitudine græci p̄sentē tunicā *ἐαγοειδης*
 latini autem vueam appellant. Dicitur etiā *χοροειδης*
 tum quod atenui cerebri mēbrana quā Græci etiam
χοροειδης nuncupāt oritur, tum quod ipsa venas arte
 riasq; oculi sustinet, perinde ac tenuis cerebri mē
 brana vasa susulcit, vel qđ multorū vasorū instar in
 volucris foetus quod *χοροειδης*, idest secūda vocatur, sit
 vinculum. Hinc est quod latinis secunda appelletur B
 qua enim vuea tunica dura obducitur venarum ar-
 teriarumque vascula ab dura in vueam pertingūt,
 & vueam ita exasperant, vt hac quoque ex parte in-
 ternæ superficiei folliculi vueæ accedat quæ fibras il-
 las continet, quibus vueæ caro & acini sustinetur.
 Eorum itaque vasorum surculorū interuentu, vuea
 duræ connascitur tunicæ. Qua vero vuea ab illa se-
 cundum iridis circulū abscedit, introrsumque præ- C
 mitur, vuea pertinaciter secundū totum circuli du-
 ctum ipsi adnascitur & colorē, euariat. Vuea nanq;
 tota superficiei qua dura tunica succingitur, p̄petuo
 nigra est, & modice humectata: in anteriori autē suæ
 compressionis sede varie tingitur, eumque semper
 exprimit colorem, qui in oculo iride occurrit, cuius
 gratia oculos nigros, aut cęsios, aut glaucos dicimus
 neutiquam enim color, humorum oculo conten-
 torū

Vueæ colores.

Oculorum var
 ty colores.

Vueæ colores
 varijs.

A **D** torum beneficio confurgit. Cæterum interna vueæ superficies varijs inter stinguitur coloribus, in posteriori nanque oculi sede qua hæc primū pronascitur, sub alba est, mox viridis, & dein cœrulea iridis in modum efficitur: in anteriori autem oculi sede vniuersa impense nigricat, & non adeò leuis hic atque in posteriori sede visitur: quod illi potissimū accidit propter progressus, quos à se in hac parte educit tuni-

B **E** nicam formaturos quæ anteriori vitrei humoris sedi antestat, & veluti intersticiū est vitrei, & aquei humoris, quæ cilijs palpebrarūue pilis adsimilatur, & orbiculatim lineæ modo crystallino humori, vbi is amplissimus est adnascitur. Hæc & si plana est ita vt transuersim diuidat spherulam oculi, quo magis tamen ab origine recedit, ad crystallinum inclinans humorem, eò magis versus partem posteriorem oculi

C **F** inclinatur: aut vt exactius dicam quousque cum arachnoide tunica continuetur. Talis namque Crystallini circulus, non in eodem plano est cum exortu huius tunicæ, aut cum magna oculi iride: sed aliquantum interius situatur. Ergo vt rem in pauca contraham, sic prædicta tunica situatur, ac situaretur oculi iris, aut circulus vueæ pupillā ambiens, si introrsū versus centrum oculi nō nihil propelleretur. Vnde modo colliges vitreum humorem sic nos planum parte

te

te antica, qua non cohibet crystallinum cōpellasse **A**
 + ac compellamus hanc tunicam: & si obliqua sit. Ta-
 lis nāq; humor ab magno crystalli circulo, oblique
 versus anteriora sese attolit, quousque ad eam vix
 tunicæ partē cesset: qua corneæ ad iridē cōtinuatur.
 Adde perinde de aqueo humore esse intelligendū
 hic enim nō minus oblique incedens se introrsum
 insinuat (nihil modo de media sua parte qua crystalli
 num excipit) vti & tunica de qua nobis modo sermo **B**
 est introrsum nutat. Porrò dura oculi tunica à dura
 cerebri mēbrana neruum visoriū vestiente pro nas-
 citur. Quū primū namq; hæc membrana oculi po-
 steriōri sedi aplantatur dilatescit, & crassior ac du-
 rior ipsa cerebri dura membrana euadens, orbicula-
 tim vndiq; oculo obducitur, tam in anteriora, quā
 in posteriora pertingens. Et si vero passim sibi simi-
 lis est, tamen haud simplici donatur noīe, qua enim **C**
 posteriorē oculi sedem cōstituit, & in anteriori ocu-
 li sede ad maiorem oculi circulum seu iridem vsq;
 pertingit, crassa & dura est, vnde *σκληρῆτις* Græcis
 nuncupatur: & dein duræ cerebri mēbranæ modo
 opaca, & minimè pellucida: ea vero sede qua oculi
 nigrum seu iris consistit, hæc tunica in cornu imagi-
 nem degenerat, quod in laminas diuisum, & exactè
 leuigatam, vitri alicuius loco lucernæ accomodatur,
 pelu-

Dura oculi tu-
 nica.

Cornea oculi
 tunica.

A D pellucidū que est. Vnde Græci hanc tunicā *νεφεροειδῆ*
 latini vero corneā appellauerint. Interna huius tuni-
 cæ superficies tota ea sede qua cornu modo nō pellu-
 cet, vucam tunicam absq; alicuius substantiæ inter-
 uentū succingit, ipsiq; venarū & arteriarū gratia, vt
 dictū supra est, adnascitur, quæ admodū etiā illi perti-
 nacissime ac orbiculatim adnectit, secundū maiore
 oculi circulū seu iridē. Ceterum hoc intervallū, &
B E vniuersum spaciū quod inter anteriore crySTALLINI hu-
 moris sedem & pupillā habetur, humore illo adim-
 pletur, qui aquæ modo tenuis quodāmodo secātib;
 & sususiones curātibus occurrit, & insigniter aquæ
 instar pellucidus cernit, vnde etiā Græcis *υδατο ειδῆς*
 nobis vero aqueus nominatur. Quāquā plerūq; hūc
 oui humoris albi liquidioribus partibus cōparantes
F albugineū nuncupēt. Hic humor vucę tunicę partē
 cornæ in sano oculo non contiguā distinet, & vt di-
 ctū est in priori & posteriori eius partibus cōtinetur
 Atq; cū in oculo cōsistit termino alieno claudit par-
 tē illā sextā globuli cōstituēs qua diximus vitreū hu-
 morē vnā cū porcione crySTALLINI defraudari quomi-
 nus integrū adimpleret globū. At externa duræ tu-
 nicæ superficies, tota sede qua pellucida cernitur, æ-
 re vera cornea existit, admodum leuis est, & lubrica
 verum reliqua sede ita aspera inæqualisque visitur,
 quæ

*Aqueus hu-
mor.*

quemadmodum inuicem connatae membranæ ad- A
 mutuum contactum exasperantur. Posteriori nam-
 que duræ membranæ sedi, præter venas, & arterias
 ipsi implicitas, musculus inseritur, qui muscutorum
 oculum mouentium septimus est. Lateribus autem
 & superiori ac inferiori & externæ huius superficiæ
 sedibus neruosa tenuitates musculorū sex primo-
 rum oculos mouentium inseruntur. Deinde antero
 ri quoque duræ tunicae parti, ad iridem vsq; tunica B
 obnascitur, quæ eo quod oculum contineat, & vici-
 nis partibus committat Græcis *επιπεφυκός* Latinis
 adherens, barbaris cōiunctiua vocatur. Alba quoq;
 ab colore nuncupatur: hæc anteriori tantum oculi
 sedi obducta tenuis est, illi cōtinua, qua internā pal-
 pebrarū sedē inuestit, oculiq; partiū numero adscri-
 bitur. Atq; hæc de fabrica oculi quam diligentissimè C
 inuestigauimus, dixisse satis sit. in cuius historiae e-
 narratione, & si pluribus ab Andrea (à quo pleraq;
 ad fabricam oculi, vt ipse à Galeno, pertinētia mu-
 tuati sumus) dissensisse videamur, interim tamē, nō
 ita inconsulto fecimus vt non ante (vtires exposce-
 bat) nimis negotiū pensitauerimus. Cuius in tanti
 membri descriptione lapsus, consulto hucusque dis-
 simulauimus, ne tanti mēbri fabricæ historiam in-
 terturbaremus. Labitur ergo primum in crystallini
humo

Alba oculi tunica.

- A** **D** humoris situ, namque non in cetro oculi quoad omnes dimensiones situatur, sed tatum quoad superiorem & inferiorem & laterales partes: quantum attamen ad anteriora posterioraque pertinet, tantum abest ut centrum teneat, ut eius posterior superficies non semper centrum oculi pertingat. Situatur ergo quantum ad predictas attinet dimensiones in cetro, quantum autem ad anteriora posterioraque spectat
- B** **E** minime, sed magis in parte anteriori: unde errores nonnullarum tabularum Vesalij ad fabricam oculi pertinentium in humoris crystallini situ colliges. Primae nimirum sextae, & septimae, capitis. 25. 7. lib. quibus detectus humor in centro oculi proponitur. Rursum non minus labitur quando humorem crystallinum parte posteriori & anteriori ita comprimere docet, ut lenticulari constituat figuram. Et si naque
- C** **F** anteriori parte qua a vitreo emergit, comprimatur & lenticularis sit, parte attamen posteriori qua vitreo succumbit plane rotundam, & habet & comostat, Unde prima, tertia, & decima tabula eiusdem cap. suspectae sunt partem posteriorem humoris crystallini compressam exprimentes. Porro vitreus humor maximam concavi oculi partem occupat, maiorem equidem quam crystallinus una cum aqueo, quando non solum medium posterius oculi occupat omni

*Secundus Ves.
lapsus.*

Tertius lapsus

*Vitreus humor
maximam oculi
partem occupat.*

ex parte sed & ad anteriorem oculi partem protrahitur, quousque non solum illi succumbentem humorem rotundum crystallinum cohibeat, sed usque ad magnam oculi iridem extendatur: unde falsitas primæ, sextæ & octavæ tabulæ constat, siquidem non amplius quam ad medium oculi vitreum humorem protrahi proponunt. Atque hinc vel nobis tacentibus cuius constare ducimus, falsa docuisse Vesalium quando constanter docet aqueum humorem mediam partem oculi occupare, namque ut sepius monuimus, quintam tantummodo oculi partem videtur replere. Quum namque tantum antrosum protrahatur vitreus, ut ad magnam oculi iridem perveniat, non potest aqueus pluribus ex partibus ab illo non superari. Spatium enim illud quod inter superficiem anteriorem corneæ quæ hæc pellucida est, & anteriorem partem tunicæ ad cilliorum modum procedentis & arachnoeidis tunicæ continetur (excipe processum vixæ in quo est pupilla) aqueus occupat humor. Quantum attamen id superetur a cavitate qua vitreus continetur humor ille demum metietur, cui naturæ opera perscrutari, non ex commentariis aut eorundem picturis, sed ex vera & accuratissima corporum refectione sit animus. At

tunc,

4. Lapsus:

Aqueū humorem non mediū oculi occupare.

D tunc, non omni ex parte tabulis Andreae credendum ducet. Offendet namque non solum primam sed & septimam, quæ aqueum humorem medium anterieus oculi occupantem cōmēstrant, planè falsa proponere. Insuper male Andreas, partem

5. lapsus.

vueæ docet, à qua tunica ad cilliorum modū emergens producitur. Non enim e regione magni oculi

Tunicam ad cilliorū similitudinē procedentē non a medio vueæ oriri.

E deretur, enascitur ab vuea, sed potius e regione quo album oculi nigro coniungitur. Sed ecce modo

argutulus aliquis falsa nos proponere dicet: quia ab hac eadem parte, abscedit & introrsum comprimitur vuea vnde subsequeretur circulum iridis supra

poni parte sua posteriori parti anteriori huius tunice de qua nobis sermo est. Quasi vero vuea dū a cornea abscedit, & introrsum comprimitur magis quā

F ad planum cōprimeretur, aut quasi tunica quæ ad cilliorum similitudinē propagatur, & si ferè nullo spatio in exortu à principio abscessus vueæ a cornea separaretur, quo magis a principio recedit, & versus

crystallinum inclinat, eo magis ac magis, introrsum obliquè nō nutaret, notabiliq̄ue interstitio à pupilla

separaretur & si interim interrogas, quantū introrsum nutet, subiungā tantum nutare, quāta dimidij humoris crystallini esset profunditas, si crystallinus

humor

humor parte anteriori vt & posteriori circularis, minimè lenticularis esset. Si enim crystallinum exactè versus anteriora sphericū finxeris, vltimā eius superficiem, planum pupillæ (si pupilla corpulenta esset) in puncto contingere mente concipies. Modo autem cum parte anteriori, crystallinus non ita promineat, vsque ad pupillæ planum non porrigitur. Sed age iam ex supra dictis collige, falsum depinxisse Andream prima figura (semper subaudi huius capituli, nisi nos aliud monuerimus, rursus & quādo aliquam tabulam falsam dicimus, non omni ex parte, sed tantum illa, de qua dum adducitur sermo est intelligito) proponēs tunicam ad cilliorum modū propagatam, in duas partes pares oculum diuidere, & transuersim recta incedere. Porrò retina tunica, quæ à neruo fit visorio, & vndiquaq; vitreum ambit, vsque ad partem anteriorē, in qua ad principiū tunicæ predictæ cessat, à nulla mehercle re longius abest, quàm vt in medio oculi terminetur, vt docet Vesalius; sed potius ad finem vitrei humoris porrigitur, & inibi cessat vbi vnea processus ad cilliorū modum incipit introrsum pducere. Vnde luce clarius colliges, primā & decimā tertiam figuram male hanc tunicam exprimere; vt subticeam, libri. 4. capituli secūdi primā & secundam tabulā, male retinā

tuni

Tunicā ad cilliorum modum procedentē non in duas partes pares oculū diuidere.

6. lapsus.

Retinā non in medio oculi cessare.

A **D** tunicam non minus commōstrare. Sed mirabitur aliquis gloriosum Vesalium hæc omnia præterisse, nos minime: quibus & si in fabrica oculi inuestiganda cura fuit, interim tamen eadem caligine, lōgicæ temporis spatio tenebamur. Verūm tamen magnā nobis lucem attulit vt fabricam oculi exactè perciperemus, administrandi modus (quē te vt veritatem eruas seruare cōsuluerim) non enim orbē oculi

B **E** transuersim insecidimus, sed a circūferentia ad cētrum procedentes, ablatis adnata tunica & musculis omnibus, corneā a radice nerui vsque ad magnā iridem recta linea insecidimus, quæ tā alte penetret vt ad vueę superficiem exteriorem perueniat: mox aliam transuersam ducimus sectionem prædictam inter secātem ad angulos rectos qua corpus oculi in duas pattes equales diuideretur: et hamulis aut vnguibus corneam ab vuea molliter auellimus vsque

C **F** ad magnam iridem: et vsque ad neruum quā oculo coniūgitur. Mox iisdem sectionibus vueam ab subiecta retina tunica separamus, vbi est manifestò intueri, retinam tunicā perinde ac nos monuimus protrahi, maleque And. Vesal. prima sui operis editione docuisse retinam tunicam, non vltra medium oculi produci: & deterius secunda vt veram reprehensionem fugeret, dictionem, multum, sermoni

inferuisse: vt sensus esset retinam tunicam vltra me
 dium oculi produci, sed tamen non multum. Ani-
 maduertens namque suum antiquū lapsū maluit
 reprehensionem fugere quā errorem aperte fate-
 ri: sed hoc prestat ridere quā refellere. Quādo neq;
 locum ad quē peruenit retina descripsit, neque alia
 quæ ab illo longissima serie solent pertractari illic
 inseruit. Cæterū auulsa retina vitreus cōspicitur hu-
 mor, multis modis aqueū superans. Hunc nos amo-
 uemus crystallinum vnā cum arachnoeide tunica
 & illa quæ vitreum ab aqueo separat relinquentes.
 Quod facile exequimur dū amotis cornea & vnea
 oculum supra volam manus sinistrae ponimus, pel-
 lido corneæ innitentem: tunc namque neruum vi-
 forium indice & medio digitis sursum trahimus &
 rectis aut transuersis sectionibus retinam tunicā in-
 scindimus: mox manus dextræ omnibus digitis vi-
 treum humorem qui in scisa retina tunica ad latera
 defluit a tunica ad ciliorum similitudinem propa-
 gata, & a parte postica vitrei humoris amouemus:
 tunc etenim pars posterior vitrei humoris exactè
 circularis cernitur, & dum illum manu dextra auel-
 limus parte anteriori lēticularis sese offert. Deniq;
 manu adhuc sinistra oculum tenentes, quī tunica ad
 ciliorum modum propagata oriatur ab vnea, et qua
industria

A **D** industria Deus optimus maximus talem tunicam è regione partis illius oculi, qua nigrum albo coniungitur deduxerit, inuestigamus. Porro hac & arachnoeide amotis, aqueus remanet humor, nõ equidem dimidium oculi occupans. Sed tamen vt huius humoris situm & quantitatem, & tunicæ illũ à vitreo diuidentis obliquum incessum exactius expedas, nõ vti monuimus, oculum aperire consuluerim, sed tantum per partem anteriorem pellucidum corneæ circulariter inscindere, qua albæ oculi tunicæ cõiungitur: subposito vasculo aliquo limpidissimo, vt aqueus (qui confestim resiliet) humor suscipiatur, postea vitreo conferendus. Amoto ergo aqueo humore, & inscissis circuli pupillæ lateribus, extremoque penicilli resupinatis ortus & incessus tunicæ ad ciliorum modũ procedētis conspicitur. Interim tamen præcauare oportet, ne dum hoc examines, oculus alicui corpori duro supra partem posteriorem innitatur. Nam si sic contigerit tunica non introrsum nutare representabitur. Atque hoc multis modis experiaris decet antequam Andream Vesaliũ maximè de rep. benemeritum, & omnium anatomicorum mea sententia exercitatissimum, in oculi fabrica dormitasse, aut plurima ex arbitrio docuisse historia & tabulis, credas. Vtque facilius hoc possis exequi in

oculo arietis (si ad manum non sit humanus) aut al- A
 terius grandioris animalis te exerceas decet.

¶ De aliquibus quos consulto reliquimus
 erroribus opusculi appendix, seu tertij lib.

CAP. VIII.

Luribus in rebus quibus Galenus ab
 Andrea Vesalio impugnatur, nos
 pro Galeno satisfacturos promisi-
 mus. Non equidem quòd animo du- B
 ceremus posse maxima ex parte satis
 fieri, sed tantum de illis, quæ ad fabricam humanã
 pertinebant. Nã si Galenus male ossa maxillæ supe-
 rioris descripsit, canino capite delusus, nihil ad nos:
 uti & in descriptione maxillæ inferioris quã duplici
 osse cõstare affirmat, videtur labi: perinde ac in des-
 criptione quarũdam vertebrarum, & in motu capi- C
 tis supra primam vertebram, & primæ supra secun-
 dam. Sed quid de osse scapulæ dicam: quid de tertijs
 (ut ita loquar) cartilaginibus priuatim aliquibus ar-
 ticationibus præfectis? quid de osse summo hume-
 ro præfecto referam, quod Galenus manifesto cõ-
 miniscitur? Et si interim hic non possim non ridere
 gloriosum Vesalium. Qui cum nusquam hoc os of-
 fenderet fidẽ dat, se in humeri scapulæque articulo,
 aliud

*Nulla Gal.
 in ossiũ structu-
 ra errata.*

A **D** aliud eiusmodi quidē lōgē dignius atque in artis o-
 peribus egregiē perpendendum cōmonstraturum,
 si modo tertiū id os Galeni nomine aut nostro ostē-
 damus: nō aliter profecto quā si diceret, si sex di-
 gitos in manu optimē conformata ostenderis, diui-
 tem te constituam. Sed tamen maturius secūda ē di-
 tione negotium expendens, sermonem cohibuit, ni-
 hil plebeiū nedūm tam magnificū promittens. Rur-
E sum quid de osse pectoris, osse sacro, de ossibus pedis
B dicam, cum omnibus his simijs & canibus delusus
 frequenter aberret: rursū si de musculis agas suis
 simijs delusus frequēter labitur, vt in musculis tho-
 racis manus & alijs pluribus labi videtur, predicto-
 rum animalium fabricam exquisitē humanę respō-
 dere autumās. Rursū si de alijs partibus agas quid de
F intestino colo, quid de ceco, quid de vtero, quid de
C iecoris lobis aut fibris, & de quōto pulmonis lobo.
 quid de reti formi plexu, quo prorsus homines de-
 stituuntur, donantur oues & boues: quid de proces-
 sibus anteriorum ventriculorum cerebri perforatis
 ad nasum pertinentibus, quorum nullū in homini-
 bus in ariete autem duo, manifesto cōspicies? nāque
 processus illi qui ad radicem nasi terminantur, vt in
 homine foramine aliquo sensibili destituūtur, ita &
 in ariete canaliculis manifestis ad ventriculos ante-

riores cerebri pertinentibus excuatur: quid de alijs **A**
 frequentissimis meminerim quibus Galenus aliorum
 animalium fabrica delusus, in humana fabrica la-
 bitur. De ijs ergo presenti opere nobis sermo non est,
 nam nos non ita iurauimus in verba Galeni, vt sen-
 sum abnegemus: neque nobis animo fuit paginas
 libri adimplere, sed veritatem eruere. Modo attamen
 finem opusculo imposituri nonnulla quae consulto re-
 liquimus eo quod leuiores erant quam vt capitibus **B**
 vbi ordo doctrinae exposcere videretur, interserenda
 venirent. Hic ergo tam quam in operis appendice
 tractabitur. Musculo ergo qui nervosa sua exilitate
 mediae volae manus cuti subest, cui munus attribui-
 tur a Galeno & Vesalio reddere partem intimam ma-
 nus aptiorem ad sensum, & prohibere exitum pilorum:
 alium nos usum accomodamus, nempe mouere bra-
 chiale versus brachij interiora, vna cum duobus mus- **C**
 culis illum flectentibus: vti manifeste dum anatomicum
 exerceas intueberis, si hunc musculum ad originem re-
 trahere tentaris. Insuper quando Andreas ope. 18.
 musculi illorum qui digitos manus mouent, mini-
 mum digitum & anularem non ab alijs ab duci posse
 confidenter affirmat, errare videtur. Nam si hic non
 posset minimum & anularem oblique agere, neque
 19. posset indicem & medium a pollice oblique versus
 exteriora

*Musculum qui la-
 totendi necuti
 vole manus sub
 est brachiale
 flectere.*

A **D** exteriora mouere, quando idem insertionis est mo-
 dus, tendinum .18. & .19. At .19. oblique digitos mo-
 uere Vesalius affirmat, quid non moueat decimus
 octauus? sed dicit huc recta incedere, illum autem
 obliqua, vnde ille obliquum, hic rectum tantum edet
 motum. Quasi vero, musculus obliquus non possit
 motum rectum edere: aut musculis rectis medianti-
 bus obliqui motus non possint celebrari? Ac non po-
B **E** tius passim intueamur, & ex fabrica, & ex ipsius Ve-
 salij suffragio obliquos rectum motum edere, vt pri-
 mus, secundus & tertius, & alij musculi ex mouenti-
 bus tibiam: rectos autem obliquum, vt musculi octo
 primis quatuor digitorum articulationibus perfecti,
 & illi qui a membranis tendinum secundi musculi
F musculorum mouentium digitos oriuntur, & in ijs-
 dem primis digitorum internodijs terminantur? Ni-
C **C** mirum quia illi qui mouent tibiam, & si obliqui sunt
 presunt articulationi perginglimo, in qua non potest
 nisi rectus celebrari motus. Vnde tibia, vt suo loco
 docuimus, in suo ad femur articulo tantum recta a-
 gitur: hi autem & si sint recti quia in latere ossis tra-
 hendi inferuntur, non impediendo articulo, et oppo-
 sito musculo quiescente, versus latus particulam agunt.
 Si ergo musculi hi recti quia in ossium latere inferuntur,
 versus latus tale os mouent quid .18. musculi, te-

*Musculu .18.
 abductionis mi-
 nimi & annu-
 laris esse autore*

*Recti musculi
 subinde obli-
 quos motus ce-
 dunt.*

dines oblique non moueant, digitos sibi cōcreditos? **A**
 quando in eorundem latere (& si versus exteriora
 magis) inseruntur.

*Vene caue vas
 dices foraminibus
 que exitus
 vasorum non sint
 destitui.*

Porro venæ cauæ radices quæ per iecoris gibbū
 disperguntur, foraminibus quibusdā totam sua sub-
 stantiam penetrantibus ad modum cribri pertundi
 videtur, vt exactè animaduertit Andreas. Sed tamē

ab vnoquoque foramine vas aliquod emergit, ita vt
 nō perforationes, sed vasorum exitus sint. **B**

Unde nō au-
 diendus est Andreas qui pertusiones affirmat esse,
 minime autem vasorum exitus. Insuper nescio an

*Suspectū esse af-
 firmare nervos
 recurrentes arte-
 rias ad suos mo-
 tus obeūdos in-
 niti.*

satis vere Vesalius vna cum Galeno nervos recurrē-
 tes arterijs inniti, ad suos motus dicant : quando ve-

rissimile est nervos non moueri, & si musculo vim
 motricem deferant. Scrupulus hic non poterit non

nimum vexare, illum qui non solum recurrentes
 nervos, sed frequentissimos alios & antequam mus- **C**

culum ingrediatur, & per ipsum musculum sinuo-
 sis ductibus errare animaduertat: si nāque tenderē-

tur vel maxima quantitas nerui trahenda ad origi-
 nem esset antequam ad nerui tensionem musculus

tēderetur. rneruos ergo necessum fuisse recurrere, vt
 per partem inferiorem musculis habentibus prona

capita affluat vis animalis non abnego, id mihi per-
 suasum habens non minus musculorum actionem

obeundam

A **D** o b e u d a m, si nerui recurrerent nulli corpori innitē-
 tes. Arteriam venalem à parte inferiori basis lateris
 sinistricordis oriri plane constat: Vesal. tamen lib. 6. *Arteria vena*
 cap. 12. eam ex sinistro sinistri ventriculi latere, ad *unde oriatur,*
 eiusdem vetriculi demissiolem partem oriri docet.
 Sed tamen hoc manifestè esse falsum, præter quàm
 quòd fabrica appositissimè cõmonstrat, secũda Ve
 salij editio qua se ipsum castigat: et eã ex sinistro fini
B **E** stri vetriculi latere ad eiusdẽ vetriculi basis demissi-
 orẽ partẽ oriri proponit, satis ostēderet. Quãquã ne
 prima quidẽ editio, hoc, tantũ anatomicũ igno-
 rasse crediderim: sed impetu scribēdi excidisse. Nos
 enim erga And. meliorẽ mentẽ habemus, quàm ipse
 habuit erga Galenum. Hoc attamẽ animaduertere
 placuit, tum vt lectorem cui primæ æditionis volu-
 men forte adest moneamus: tum etiam vt Vesaliũ
C **F** non nihil coerceamus ne sic insolenter deinceps in
 Galeni manes insurgat. Sepissimè nanque dogmata
 Galeni damnat quæ alias Galenus aut castigauit aut
 repressit Galeni correctionem vidisse dissimulans.
 Porro per cerebri substantiam vasa dispergũtur nõ
 pauca, vti plane percipies si auulsa dura meninge, *Per cerebri co*
 tenuem pariter à cerebri substãtia molliter auellere *pus vasa digeri*
 tentes: tunc enim à tenui per cerebri corpus vascula
 tenuissima digeri conspiciuntur. Vt sub ticeam ra-
 tionem

tionē qua potissimū Vesalius placitū roborare tētat **A**
 lib. 7. cap. 4. nihil vrgere. Hac nanq; de causa per ce-
 rebri substantiā vasa nō digeri affirmat, quia cere-
 bri substantia citra omnē mēbranofarū fibrarū ple-
 xū continua, nequaquā adeò firma est vt per illā ar-
 teriē venēque, vt in reliquis corporis partibus, dige-
 rantur: quasi vero iecoris caro quē fibris prorsus de-
 stituitur frequentissima vasa secure nō contineat.
 Ultimo quod nō per os cribriforme ad nasū pitui- **B**
 ta instillet a cerebro, vt Vesalius aduersus Galenū se-
 pius inducere tentat, plane est falsū: quando inūdans
 illa (aliter nanq; non per tale os expurgatur, vt do-
 cet Gal. 8. de vsu par. cap. 6.) & per callosi corporis
 anteriora descendēs, inter superficiē extimā tenuis
 menīgis, & intimā durę se se insinuās, ad tale os de-
 labitur. Quando nanq; Galenus per hoc os pituitā
 expurgari docet, ita vt nos monuimus subaudiē-
 dum est. Sed iam tempestiuū videtur sermonem
 cohibere: quæ reliqua sunt, nostro de fabrica hu-
 mana ex Galeno operi, quod Christo Opt,
 Max. fauēte, cui honor sit & glo-
 ria, cum accuratissimis tabulis
 edituri sumus, re-
 linquentes,

FINIS!

*Hallucinationes quæ nostros oculos fefellerunt,
sic corriges.*

¶ Pagina. 1. versu. 14. legendū, anatomicū. 3. 19. atqui. 16. 11. primo. 20. 1. quā. ibidē. 25. trāsuersim. 30. 11. prorsus. 32. 20. ea. 35. 24. & si. 41. 17. instrumētis. 42. 10. gignitur. 46. 21. substernitur. 47. 21. dictis. 52. 1. impartitur: ibidem. 24. tractatu. 9. 54. 15. o Andrea nō accōmodarēt. 64. 10. Galeno 65. 1. Galenus. 87. 22. cōpellātur. 98. 20. alicui. 101. 19. constat. 102. 1. quouis. 104. (corruptus est numerus & legitur. 144.) 1. effigies. 108. 5. versus. 116. 4. anteriori. 123. 23. ortui. 124. 12. cauillaretur. 129. 1. Græci. 135. 22. operari. 146. 1. æquales. 156. 13. de morbis vulgaribus. 159. 19. Nicolus. 162. 1. octo aut nouē venas. ibidem. 16. dimissis. 166. 24. opinioni. 172. 16. persenties. 181. 10. venā. 199. 12. substantiam, ibidem. 23. mentis. 201. 2. dicant. 204. 18. dilatatū. 206. 12. infime. 207. 13. potiretur. 208. 4. situ, ibidē. 5. instar, ibidem. 6. instar, ibidem. 24. sinuū. 213. 5. coalescat. 230. 12. releuatur. 232. 10. sūrculū. 238. 8. coctū. 243. 14. illinc, ibidem. 22. variat. 244. 12. rarum. 245. 2. reponerē. 254. 12. concoquatur. 256. 1. suscipit, ibidem. 15. staturum. 261. 8. lien. 266. 1. continuādē, eodem versu, veniunt. 280. 23. oculi. 285. 12. legendum. pro. 25. 14.

Laus Christo Optimo Maximo.

Aluminium que non est seorsum fabrilium
c. 12.

Aluminium est un métal blanc, brillant, et très dur, qui se trouve dans la nature combiné avec l'oxygène et le silicium. Il est découvert par Berthollet en 1787. C'est un élément chimique qui fait partie du groupe des métaux alcalino-terreux. Il est utilisé dans de nombreuses applications industrielles, notamment dans la production d'alliages légers et résistants.

L'Aluminium et ses alliages

Aluminium est un métal blanc, brillant, et très dur, qui se trouve dans la nature combiné avec l'oxygène et le silicium. Il est découvert par Berthollet en 1787. C'est un élément chimique qui fait partie du groupe des métaux alcalino-terreux. Il est utilisé dans de nombreuses applications industrielles, notamment dans la production d'alliages légers et résistants.

Rerum memorabilium in hoc opere con-
tentarum index, per Licenciatum Iacobum à Ribeira.

A D ventriculū nullam viam à ves-
 sica flauæ bilis vidimus. 233. B
 Ad ventriculum eructatur melan-
 cholius succus à liene. 233. B
 Alba oculi tunica. 284. B
 Anatomicus ordo. 14. A
 Animalis vis per transumptionem non cō-
 municatur. 51. E
 Aqueus humor. 283. B
 Aqueū humorem non tantum mediū oculo-
 lum occupare. 286. B
 Auditus organifabrica. 16. B
 Auditus organi foramen. 16. C
 Ad foramen cōcurrentes canales. 23. D
 Auditus secundum partes reliquas breuis
 enarratio. 22. A
 Auditus canales secundum superficiē in-
 teriorem. 23. F
 Auditus foramen & canales quomodo ad
 cancrum conferantur. 23. F
 Auditus foramen usque ad magnā calua-
 riæ canitiem non peruenire. 20. B
 Auditus canales quomodo situentur. 21. F
 Auditus ossiculorum usus a Ves. insinu-
 atus, impugnatur. 20. A
 Arteria venalis vnde oriatur. 297. D
 Articulationes aliquot subinde suis mus-
 culis quiescentibus mouentur. 170. B

B

Barbarorum auctoritates de venæ sellio-
 ne in morbo laterali. 160. D

C

Cava quid. 129. D
 Carnis tria genera. 129. D
 Carnis primum genus. 129. D
 Carnis nullum fecit caput Ves. 132. A
 Caro in musculo non est præcipuum mo-
 tus voluntarij instrumentū. 57. B

Per cerebri corpus vasa digerit. 297. F
 Complurima in tabulis Andreae ex ar-
 bitrio & cōmētariorū sententia. 182. B
 Coronales venæ. 161. B
 Coclea figura. 24. B
 Coclea situs. 24. B
 Cocleæ cauitas aerem continet. 25. E
 Cocleæ corpus solidissimum. 25. F
 Costarum incessus. 26. C
 Costarum obliquitatis usus. 27. D
 Costæ articulationibus ad motus aptis
 dorso adaptantur. 81. E
 Decubiti obliquo motu Galeni senten-
 tia. 102. C
 Decubiti motu ves. sententia. 103. D
 Cribriformis ossis Ves. sententia. 9. D
 Cunei forme os an cribro possit conferri.
 8. A
 Cuneiforme os optimè cribro assimi-
 latur. 9. F
 Cuneiforme os ex Ves. exemplo cribro
 conferri potest. 11. E
 Cunei forme os cribro non spongia assie-
 milatur à Galeno. 11. F

D

Dentium partes locum mutant, & si den-
 tes verè nutriantur. 57. D
 Digitorum ossa dura & densa. 2. B
 Digitorum ossa cur extorsum non
 flectantur. 34. C
 Digitorum prima internodia lateribus
 supercilia magis arguta quàm posteo-
 riori & anteriori parte habent. 33. E
 Dura oculi tunica. 282. B

E

Expiratione ut quid deprimatur superior
 pars abdominis. 82. C

F

**Functioes varia eduntur pro instrumē
torum varia dispositione. 64. A**

G

- G**
Galeni sententia de musculis intercostalibus. 89. E
Galeni incōstantia de motu cubiti. 111. A
Galeni raro reminiscitur Ves. nisi ad conuulsa. 181. F.
Græcorum opinio de venæ sectione in morbo laterali. 152. A

H

- H**
Humeri situs. 183. F
Humeri ad scapulam, & cubiti ad humerum motus. 101. B

I

- I**
Iecoris situs. 250. A
Iecoris venarum enarratio. 251. E
Iecoris officium. 253. F
In iecore bilis meatuum situs ratio. 255. F
Iecoris arteriarum situs ratio. 256. A
Iecoris nervorū distributionis rō. 256. B
Iecore destitutum corpus humanum se se nobis obtulisse. 257. D
Intestina omnia unum corpus continuum sunt. 237. E
Intestinorum tenuium nomina. 237. F
Intestinorum vena. 238. C
Intestinorum nervi. 240. A
Intestini ut quid duæ tunica. 240. B
Intestinorum tenuium vsus & constructio ratio. 240. C
Intestinorum crassorum nomina. 243. F
Intestini cæci descriptionē a Galeno traditam, extremo intestini coli, quo coniungitur illo nō omnino inconuenire. 244. A
Intestinorum crassorum vsus. ibidem

L

- L**
In laterali morbo vnde sanguis mittendus sit. 151. D

Linguam mouentium muscutorum primū par a d finē lingue p̄trabitur. 65. F
Linguae moles qui fibris abundet varijs. 66. B

- In lingue mole fibræ obliqua potissimum conspicuas. 66. C
Linguae extremū quibus instrumentis tā variè moueatur. 68. A
De lingue extractione variæ medicorū sententia. 69. B
Libro. 2 quid docendum. 126. A
Lienis figura. 261. E
Lienis substantia. 261. F
Lienis color. 262. A
Lienis vena. 262. A
Lienis arteria. 262. A
Lienis venarum vsus. 262. B
Lienis nervus. 262. C
Lienis vsus. 262. C
Lienis vsum à Galeno traditum impugnat Vesalius. 263. D
In lienis vsu nihil suis exemplis Vesalius colligere aduersus Gal. 263. D

M

- M**
Melancholia aut ad stomachum aut ad ventriculum a liene eructetur. 264. C
Melancholiam à liene ad ventriculum nō eructari contēdit Vesalius. 265. D
Melancholiam non eructari a liene ad ventriculum Vesalius rationes non probare. 265. F
Melancholiam ad stomachum vsque eructari posse. 267. B
Meferaica vena perpetuo sub rubrā materiam continētes offenduntur. 145. D
Membrana carnosā hēmenem componētis forma. 184. D
Morus voluntarius non editur sine musculo. 210. B

Musgile & hiatule dum prædam insequun-
 tur ventrem præcidere. 161. C
 Musculus varijs fibris varijs odit mo-
 dus. 67. E
 Musculus dæm operatur ad originem
 tenditur. 76. A
 Musculus mouetur versus illam partem
 qua neruorum ope vis animalis ei
 impartitur. 79. B
 Musculum non autem membranam mo-
 tum voluntarium exercere. 81. D
 Musculorum intercostalium numerus
 & situs. 87. E
 De Musculus intercostalibus aliorum
 anatomicorum sententia. 88. A
 Musculi intercostales interni externos
 ad .x. litera similitudinem sese inter-
 secant. 88. C
 Musculorum intercostalium nume-
 rus. 89. E
 Musculorum inter costalium historia, &
 vsus impugnatur. 90. A
 Musculi principium vnde accipiendum.
 90. B
 Musculi intercostales vnde neruos
 mutuuntur. 91. B
 Musculorum intercostalium vera his-
 toria. 92. B
 Musculorum inter costalium vsus impu-
 gnatur. 99. B
 De musculis rectis abdominis sententia
 Galeni & Vesalii. 97. F
 De musculis rectis abdominis non rectè
 sensisse anatomicos. 97. F
 Musculorum rectorum abdominis præci-
 pus vsus. 99. D
 Musculorum flectentium cubitum pri-
 mus. 103. E
 Musculorum extendentium cubitum pri-
 mus. 104. A
 Musculi primi flectentiam munere cu-
 bitum oblique posse agi. 104. C

Musculi aliquot varijs ossium articula-
 tionibus præficiuntur. 105. D
 Musculorum primus agentium tibiam
 117. F
 Musculorum mouentiũ tibiã secundus. 116. A
 Musculorum tibiã tertius. 118. B
 De musculo in poplite occultato Galeni
 placitum & Vesalii impugnatio. 120. B
 Musculi in poplite occultati historia.
 121. D
 Musculi obliqui non semper motus
 obliquos exercent. 121. B
 Musculi instrumenta sunt motus volun-
 tary. 37. E
 Musculis aliquibus nullus inseritur ex
 Vesalii sententia neruus. 38. A
 Musculi qui sint neruos nõ habentes 38. A
 Musculo subiecto lato suo tendine
 cuti vola manus neruus inseritur. 45. F
 Musculi caput non à iuxta positus neruis
 vim sentiendi mutuatur. 50. B
 Musculus à neruis vis impartitur motrix.
 64. A
 Musculus quadratus neruum hêt. 45. D

N

Natura quibus accipiatur modis Hipocra-
 ti & Galeno. 41. E
 Natura Deus, seu diuina ratio. 41. E
 Natura corporis formã denotat. 41. F
 Natura prima etas, & prima in vtero
 conformatio. 42. A
 Natura innatam calidum subinde signi-
 ficat. 42. A
 Natura temperiẽ quatuor qualitatum
 primarum proprie significat. 42. C
 Neruum quinti paris ad amplã auditus
 cavitatem non peruenire. 21. D
 Neruus inseritur musculo in vola ma-
 nus lateacente. 46. B
 Neruea cartilago quibus præter hominẽ
 animalibus in corde reperiatur. 28. C

O
 Oculorum situs. 273. F
 Omnes corporis partes sanguines sejun-
 ctos suscipere. 196. B
 Ossa sentirent si vis animalis sensifica
 transfueret. 52. B
 Ossium digitorum supercilia, ut quid sic
 habeant. 34. A
 Ossium digitorum manus extorsam quā
 introsum an insignius ptuberēt. 3. A
 Ossis cordis vsus Galeni. 29. E
 Ossis cordis vsus noster. 29. E
 Ossis cordis differentia. 28. B
 Ossis cordis situs. 28. A
 Ossiculorum instrumenti auditus mu-
 nus 19. D
 Ossicula referētis malleolū historia. 18. B
 Ossicula referētis incudē historia. 17. C
 Ossiscanei formis foramina recēsentur.
 10. A
 Ossium capita appendicibus adauēta nu-
 merantur plurima. 6. A
 Ossium capita appendicum nomine an
 possiūt compelli. 5. D
P
 Palpebrā mouentes muscoli tres. 59. E
 Peritonei substantia. 219. D
 Peritoneum vnde dictum. 219. E
 Peritonei situs. 219. E
 Peritonei figura. 219. F
 Peritonei processus. 220. A
 Peritoneum non omnibus partibus pari-
 ter crassum. 220. A
 Peritonei vasa, 220. B
 Peritonei quatuor vsus 221. D
 In Peritonei vsu secundo impugnatur
 Vesalius & notatur Galenus 221. F
 Peritonei superficies qualis. 223. D
 Peritonei foramina. 223. E
 Plantis sua caro: 130. B
 Pollicis internodium vltimum parum
 aut nihil supercilio extorsum promi-

net. 33. D
 Primi seu dextri sinus dura meningis
 historia. 187. D
 Primus Vesalij lapsus in instrumento
 auditus. 19. B
 Processus ossis in capite quo canes abun-
 dant à Galeno non describitur aut de-
 signatur. 14. B
Q
 Quarta Galeni ratio. 147. C
 Quatuor de venae sectione in inflamma-
 tione lateris opinio. 151. E
 Quae ad optimam reuulsionem requirā-
 tur. 154. A
 Quae hucusque acta in sinuum historia.
 quae deinceps agenda. 189. B
 Quid pro satisfactione opinionis barba-
 rorum adnotandum. 175. D
R
 Ratio Aristotelis de venarum ortu di-
 luitur. 143. E
 Reuulsio per partem coniunctam potest
 fieri. 153. D
 Respirationis naturalis Ves. placitū. 73. D
 Respirationis opinio Vesalij, ex aliorum
 sententia impugnatur. 73. E
 Respondetur opinioni Vesalij. 166. C
 Respondetur autoritatibus barbarorum.
 176. C
S
 Sanguificationis primarium instru-
 mentum. 255. E
 Sanguinis mittendi ordo ex Gal. 175. F
 Septi ad superiora motus. 76. A
 Secundum carnis genus, 130. C
 Secunda ratio Galeni. 145. E
 Sensum & motum mēbris impartiri iux-
 ta Vesalij sententiā impugnatur. 51.
 Septi transuersitas. 81. F
 Sinus dura meninginis quatuor. 186. A
 Sinuum & vasorum eos ingredientium
 historia. 186. B

Sinus dura mēbrana propter quid utrūq̄ sanguinem confusum obtinet. 196. A
Solutio Vesalij in argumentū de ostiis cordis non satisfacit. 148. B
Supercilia omnium ossium digitorum extrorsum quā introrsum magis extrorrigi. 33. D
Suspectum esse affirmare nervos recurrentes arterias ad suos motus obeundos in niti. 296. B
Spongiosum a cribroso differt. 12.
T
Tabula Vesalij in fabrica auditus non omni ex parte vera. 216. C
Tendinis natura secundum Gal. 38. C
Tendo quot habeat considerata. 39. D
Tendo multis modis superat nervum mole. 40. A
Tendo ligamento magis fibrosus. 49. E
Tendo ut quid non ita ut nervus est fibrosus. ibidem. F
Tendinis ex sensu compositio defenditur contra Vesalium. 50. A
Tendinem mediam inter ligamentum & nervum naturam non habere contendit Vesali. 37. F
Tertium carnis genus. 131. E
Terty sinus incessus. 188. A
Torcular quid sit. 187. F
Tunicam ad cilliorū similitudinē procedentē non in medio oriri vna. 287. E
Tuberculum humeri extimum interiori grandius ex Vesalio. 30. B
Thorax dilatatur non quia extrema costarū retrahuntur, sed quia sursum mēdose costae releuantur. 78. B
De Tibi. motibus Galeni sentētia. 113. D
Tibiae obliquus motus impugnatur à Vesal. 113. F
Tibiae obliquus motus non in genu articulo ex Galeni sententia celebrari. 114. B
Tibiam introrsum versus inguina à pri-

mo suorū musculorum posse agi. 116. C
Tibiam ad internum latus versus alterū crus secundum suorū musculorum exacte posse moveri. 118. A
7 ibiā tertio suo musculo circūverti. 119. D
Tibiam quartus & sextus musculus oblique agunt. 119. E
Tunicam ad cilliorum modum procedentem non in duas partes pares oculum diuidere. 288. B
V
Venas oriri à corde cōtendit Arist. 143. D
Vena caua apparet iuxta cor latior quam re vera sit. 144. C
Vena caua ut quid iuxta cor latior appareat. 145. D
Venarum ductus in iecore gallinae. 145. E
Venae cauae ortus ex gallinarum iecore elicitur. 145. F
Venarum thoracis historia. 161. E
Vena in coniugata. 161. F
Vena caua vsque ad iugulum optime ab Andrea descripta. 179. E
Vesalius de ortu venae arteriosae disputat cum Galeno. 180. A
Vesaly in fabrica nervi lapsus. 198. C
Vesalij opinionem de odoratus instrumēto non ex omni parte veram. 205. E
Vesalij in fabrica oculi varij lapsus. 287. E. F.
Venae cauae radices foraminibus quae exitus vasorū non sint destitui. 296. A
Ventriculi situs. 224. B
Ventriculi figura. 225. D
Ventriculi substantia & tunica. 225. F
Ventriculi venae. 231. E
Ad ventriculum nullam viam à vesica flauae bilis vidimus. 233. E
Ad ventriculum eruclatur melancholicus succus à liene. 233. E.
Ventriculus iouus habet sensu indigentia. ibidem.

<i>Vesalius in constructione lingue demer- dit bene meritis.</i>	65. E	<i>strumēta sunt coordinātur.</i>	ibidē. B
<i>Vesalij opinio de respiratione impugna- tur.</i>	75. D	<i>Villorum omnium actio.</i>	ibidem. F
<i>Vesalij opinionem de respiratione natu- rali, Galeni esse.</i>	175. E	<i>Villi non omnis motus naturalium instru- menta.</i>	ibidem. B
<i>Vesalij sententia de musculis interco- stalibus.</i>	89. E	<i>Virum quendam lactasse puerū.</i>	247. D
<i>Vesalius parum sui memor.</i>	124. B	<i>Vitreum humorem maximam oculi par- tem occupare.</i>	285. F
<i>Vene quid.</i>	126. B	<i>Vitrei humoris consistentia.</i>	275. A
<i>Vene compositio.</i>	127. D	<i>Vitri humoris quantitas.</i>	276. C
<i>Venas viles constare precipuis quibus anatomicis recipitur.</i>	128. B	<i>Vngues ex osse & cute & nervo non con- stantur.</i>	36. B
<i>Venas carnem habere Vesalius negat.</i>	128. C	<i>Vngues sentiunt.</i>	56. A
<i>Villi aut fibrae.</i>	127. D	<i>Vnguibus & denticibus in rebus est simi- litudo.</i>	ibidem. B
<i>Villi recti.</i>	ibidem.	<i>Vngues non crescunt mortuo animali.</i>	57. D
<i>Villi transversi.</i>	ibidem. B	<i>Ut quid non nisi respirantes olfacimus vide odoratus instrumenti.</i>	
<i>Villi obliqui.</i>	ibidem.	<i>Vuae colores.</i>	280. G
<i>Villi quemadmodum facultates quorum in- strumēta sunt coordinātur.</i>		<i>Vuae colores varij.</i>	280. G

Laus Christo Optimo Maximo.

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

MARCVS ROMAERVS

Lectori. S.

PER LEGI Alphonsi Roderici à Gueuara, in hac Academia Conimbricéfi rei medicæ professoris eximij, lucubrationes eruditissimas, quibus Galenum pluribus in locis defendit: id oneris enim mihi Illustrissimus ac admodum Reuerendus in Christo pater ac Dominus Iohannes Soarez, Conimbricensium Præsul dignissimus, iniunxerat. Cuius prudentiæ singulari, diligentia in pascendis quibus admiranda, reliquisque animi dotibus, nihil est quod non debeamus, qui eius curæ sumus commissi. Cumque sit verbi diuini concionator egregius, & Hæresion expugnator acerrimus, potissimum curat ut nulla erroris detur occasio, nullusque excudatur liber qui non summa diligentia inspiciatur. En igitur tibi, cædide lector, defensionis Galeni tres libri dantur, non minori ingenio quam iudicio elaborati, in quibus nihil orthodoxæ fidei, aut sanctorum patrum decretis aduersum inueni, denique nihil quod piorum animos offendat. Quantum utilitatis allaturi sint (nec dubito quin plurimum studiosis conferant) tu experiendo disces.

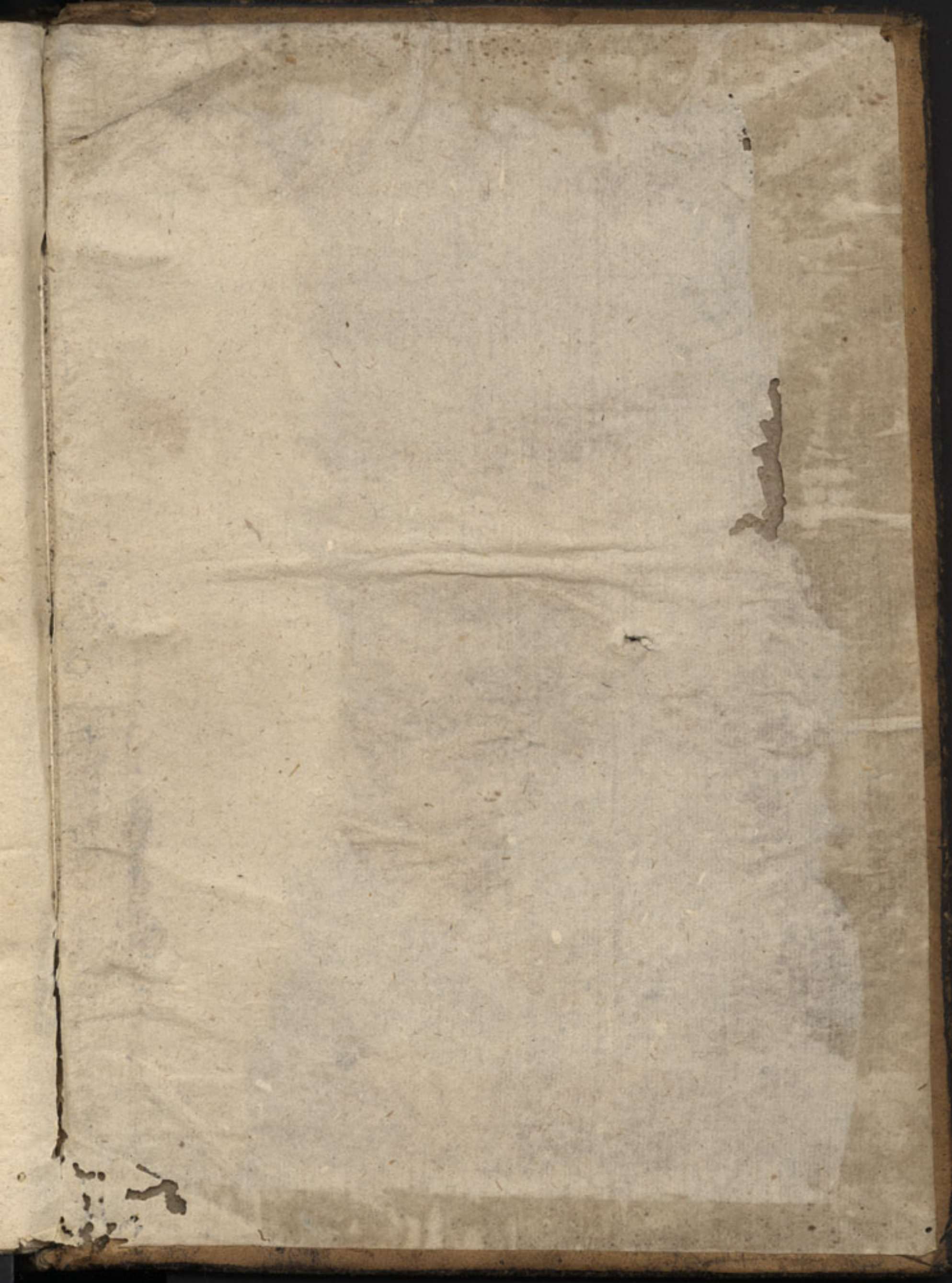
Vale.

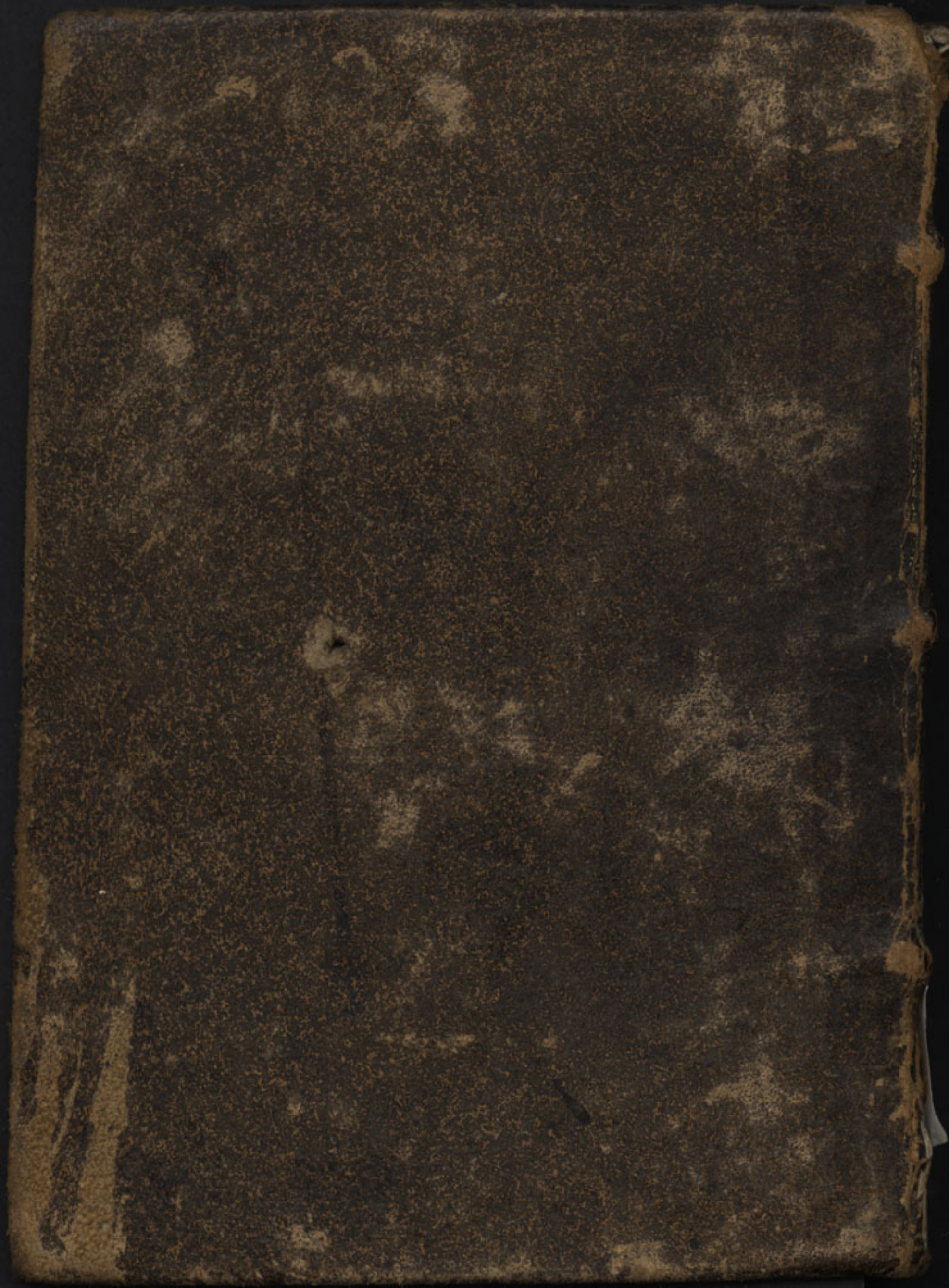

PARIS

GVEVA

* RA *

DEFE

SIO

GALEN

PARIS

R
12
8